

HIVERN 2007

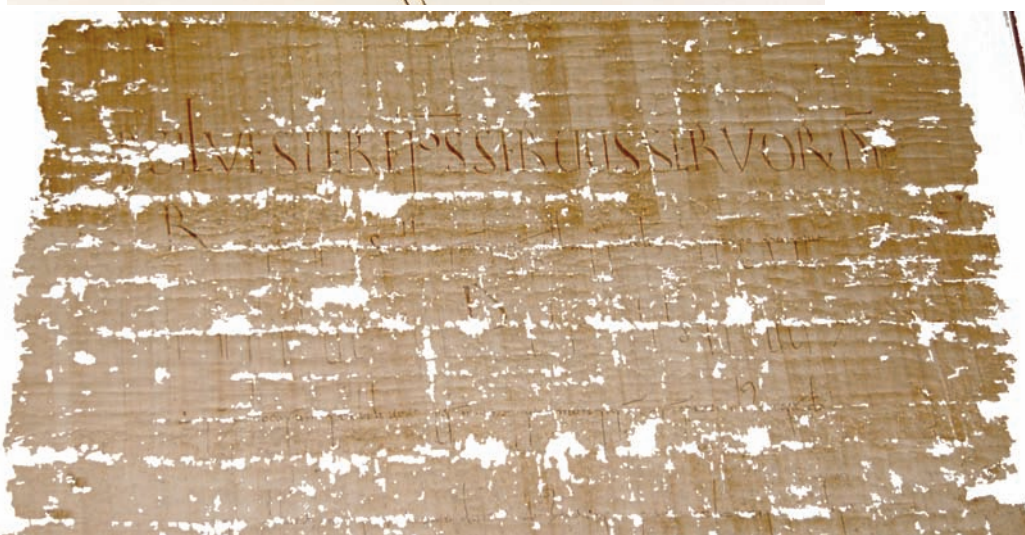
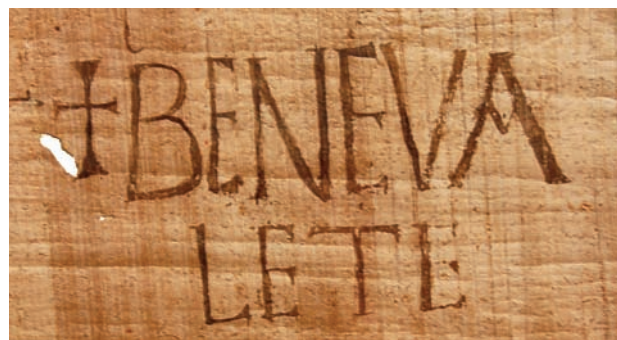
8,00 €

NÚMERO

46

AURIGA

REVISTA DE DIVULGACIÓ DEL MÓN CLÀSSIC

- Inventari papirologic de Catalunya
- Livi Andronic: els fragments de l'*Odíssia*
- L'atzarosa història del llegat Despuig, a Mallorca
- Els nous currículums de clàssiques a partir de la LOE
- Carles Miralles publica un poema inèdit

LES BUTLLES PONTIFÍCIES EN PAPIR DE CATALUNYA

Teresa Noël i Montserrat Tudela

En el número 44 d'AURIGA anunciàvem l'inici de l'elaboració d'un inventari de tots els papirs de Catalunya, en una secció fixa a la revista.

AURIGA ha apostat decididament per la recuperació de la tradició papiro lògica que històricament ha tingut Catalunya, no només amb la publicació d'articles, sinó també organitzant cursos de formació en aquesta disciplina en el marc de les escoles d'estiu de formació del professorat. I ara iniciem l'inventari papiro lògic amb la fitxa de presentació de deu documents papiraris medievals: deu butlles papals.

Totes les fitxes que apareguin en aquest inventari les podreu consultar per Internet a la nova web de la revista: www.auriga.cat.

Atès que aquesta és la primera fitxa de l'inventari, creiem oportú incloure-hi algunes definicions, tot i que en números anteriors d'Auriga ja han sortit (núm. 38, 39, 42, 43 i 45).

La papirologia és la disciplina que llegeix, conserva, restaura i interpreta els escrits en paper. Els papiròlegs moderns inclouen diversos tipus de material en la seva ciència: papirs, òstraca, pergamins i tauletes de fusta. En queden excloses les inscripcions en pedra (epigrafia) i les monedes (numismàtica).

La bibliografia especialitzada dóna diversos matisos a aquesta definició, però preferim no estendre'ns-hi perquè no és l'objecte d'aquest article.

Des d'AURIGA inicialment tenim previst fer l'inventari només dels textos escrits en suport paper.

El paper és una planta (*Cyperus papyrus*) a la qual, en el món antic, li van donar diversos usos, a més de ser suport per a l'escriptura: amb paper es poden construir veles de barca, es pot mastegar, se'n poden fer vestits, etc., tal com ja podem llegir a Teofrast: *Història de les plantes* IV, 8, 2. Pel que fa al tractament que se li dóna per poder-la utilitzar com a suport per a l'escriptura, en podeu trobar àmplia informació a les obres de E.G. Turner, *The papyrologist at work*, Durham, 1973, i O. Montevecchi, *La papirologia*, Milà, 1972.

Plini, a la *Història Natural* (13, 11-13), esmenta que la fabricació de paper a Egipte es remunta al III mil·lenni aC, i sabem que el seu ús arriba fins al segle XIV dC, tot i que la gran producció del paper com a suport per a l'escriptura la trobem des dels segles I i II aC fins al II dC. Segons el contingut del text, els papiròlegs diferencien entre papirs documentals (públics i privats), papirs literaris (distingint entre textos ja coneguts i textos desconeguts) i papirs paraliteraris.

La majoria dels papirs es van trobar a Egipte, i estan escrits sobretot en grec i copte, però també n'hi ha en àrab, llatí, hebreu i en jeroglífic. També es va trobar una bona font de papirs a Herculà. Però els jaciments d'on han sortit els papirs que actualment es troben en diverses col·leccions arreu d'Europa (Anglaterra, Alemanya, França, Àustria, Itàlia) i Amèrica (EUA) poden ser objecte d'un altre article (trobareu dades del jaciment d'Oxirrinç a l'AURIGA 38 pàg. 8-12.)

L'AURIGA inicialment té previst fer l'inventari dels papirs del Principat de Catalunya.

Papirs medievals: quan ja feia temps que prevalia l'ús del pergami, fins i tot del paper, es van continuar escrivint esporàdicament documents en paper fins al segle XIV. Aquests exemplars són d'un interès relatiu per a la papirologia, tot i que demostren la difusió del paper com a material i, a més, n'hi ha –com també passa amb els papirs antics– d'escrits en diverses llengües: hi ha papirs grecs medievals que són fragments de fórmules jurídiques, o les *Homilies de Basili el Gran* (s. VI), o també alguns llibres teològics del segle VIII que hi ha a la Biblioteca de Viena, per citar-ne alguns. Entre els papirs llatins literaris medievals trobem una traducció de Flavi Josep, possiblement del segle VI, actualment a la Biblioteca Ambrosiana; el tractat *De Trinitate* i el *Contra arrians* d'Hilari de Poitiers, del segle VI, actualment a Viena, i d'altres, entre els quals destaquen els papirs de Ravenna, que actualment són a París i a la Biblioteca Vaticana. Entre els papirs documentals en llatí, cal esmentar les butlles papals.

Centrant-nos ja en aquesta primera fitxa, direm que una butlla és un document sobre afers polítics o religiosos, segellat. Inicialment el terme butlla designava només el segell de plom que acompanyava els documents reials o papals. Però pels voltants del segle XIII va començar a significar no només el segell, sinó també el document *per se*. En el cas de les butlles papals o pontifícies la salutació final és sempre "bene valete".

Se sap que fins al segle XI (quan ja definitivament són expedides en suport pergami) s'havien escrit unes 4.000 butlles papals; no sabem, però, quantes se'n van escriure en paper. Actualment és té constància de l'existència de 25 arreu del món, deu de les quals són a Catalunya.

El suport papirari de les butlles papals respon a la voluntat de distinció i de prestigi per part de la cancelleria vaticana. Era un material molt car i fràgil que podia venir d'Egipte –en un moment en què l'Imperi Bizantí gaudia d'una riquesa i esplendor artístiques i culturals extraordinàries–, o de Sicília, on hi havia les plantacions de paper que abastien Roma en temps imperials per a l'expedició de documents legals i que, atesa la debilitat de l'Imperi, de ben segur que controlava el pontífex.

Les butlles actualment localitzades són les següents:

	Nom del pontífex	Any de datació de la butlla	Localització l'any 2007
1.	Adrià I	788	París
2.	Pasqual I	819	Ravenna
3.	Lleó IV	850	Roma
4.	Benet II	855	Amiens
5.	Nicolau I	863	París
6.	Joan VII	876	París
7.	Esteve V	891	Berlín
8.	Formós	892	Girona
9.	Formós	893	París
10.	Romà	897	Girona
11.	Joan XIII	971	Vic
12.	Joan XIII	971	Vic
13.	Joan XIII	971	Vic
14.	Benet VII	978	Vic
15.	Joan XV	995	Dijon
16.	Gregori V	998	Vic
17.	Silvestre II	999	París
18.	Silvestre II	1001	La Seu Urgell
19.	Silvestre II	1002	Barcelona
20.	Joan XVIII	1004	Bèrgam
21.	Joan XVIII	1007	Barcelona
22.	Sergi IV	1011	Perpinyà
23.	Benet VII	1017	París (anteriorment Camprodon)
24.	Benet VIII	1020-22	Hannover
25.	Lleó IX	1051	Puy

Si ens fixem en la llista de butlles, ens adonem que Catalunya és el lloc del món que més en té.

BUTLLES PAPALES A CATALUNYA

La desena de butlles papals en suport paper que es conserven al Principat de Catalunya són totes de grans dimensions i, juntes, van ser traslladades a Roma el 1926, sota el pontificat de Pius XI, on les van reunir per estudiar-les i on les van restaurar. Retornaren totes a Catalunya emmarcades entre fusta i vidre, i les autors d'aquest article les hem pogut veure totes. Es conserven tal com van venir l'any 1927, fet que demostra que és l'opció de restauració més encertada i pràctica per a aquesta tipologia de documents (únicament a la butlla de la Seu d'Urgell van haver de canviar-li el paper de suport posterior l'any 1977).

Molt possiblement les butlles que acabem de detallar no devien ser les úniques sobre paper que arribaren a Catalunya. És sabut que sovint foren diverses les que s'expedien simultàniament a diverses esglésies. Però nosaltres només fem l'inventari d'allò que hi ha en l'actualitat.

BUTLLES CATALANES DESAPAREGUDES

1. Dues butlles en paper van ser concedides al monestir de Ripoll els anys 951 i 1011 pels pontífexs Agapet II i Sergi IV, respectivament. Es van cremar en l'incendi de l'abadia de Ripoll l'any 1835.

2. Hi ha constància d'un altre exemplar d'inicis del segle XI a la Bibliothèque Nationale de França a París, procedent del monestir de Sant Pere de Camprodon, atorgada per Benet VIII mitjançant compra legal. Va ser una butlla concedida per Benet VIII l'any 1016. En el període que va des de l'incendi de l'abadia de Ripoll a la seva arribada a París, s'havia donat per perduda.

3. No incloem la butlla que es troba a Perpinyà, atorgada per Servi IV l'any 1011, perquè no ens ha estat possible veure-la; tot i així, ens resta pendent d'inventariar.

¿Per què comencem l'inventari per les butlles papals medievals? Pel mateix motiu que iniciem aquesta tasca d'inventari: pel nostre interès pel patrimoni de Catalunya. Es dona el fet que la butlla del papa Silvestre II –el famós Gerbert d'Orlhac–, que es conserva a l'Arxiu Episcopal de la Seu d'Urgell, hom la considera el document fundacional del Principat d'Andorra a partir de la unificació de diversos comtats catalans i també la carta de poblament d'alguns municipis catalans. Aquestes butlles són confirmacions de les propietats de la terra esdevingueren una pràctica generalitzada tant pels papes com pels reis, després que les terres havien quedat ja lliures de la invasió sarraïna.

Probablement, si les autors d'aquest article només tinguéssim un interès filologicopapiròlògic, hauríem començat per presentar-vos alguna col·lecció interessant, avui dia encara desconeguda, de papirs antics, col·leccions que, per altra part, hem començat a localitzar i que properament presentarem en aquesta secció. Però iniciem aquest inventari papiròlògic amb una doble motivació: d'una banda, ens fascinen els papirs i, de l'altra, el coneixement de la història i del patrimoni de Catalunya. Havent trobat, doncs, uns documents d'aquesta importància històrica com són les butlles papals, hem volgut presentar-vos-les en primer lloc.

Totes les butlles papals que comentem van ser editades, transcrites i publicades dues vegades:

· Abans de la seva restauració: A. MILLARES, *Documentos pontificios en papiro de archivos catalanes I: estudio paleográfico y diplomático*. Madrid, 1918.

· Durant la seva restauració: l'any 1926, P. KEHR, *Das Papsttum und der Katalanische Prinzipat bis zur Vereinigung mit Aragon*, Berlín (1926).

NOTES

[] Llacuna.

() Resolució d'una abreviatura.

Per tal de facilitar la lectura, numerem les línies que, evidentment, no apareixen al text papiraci.

Podeu trobar les fotografies amb més alta definició a la web d'AURIGA (www.auriga.cat).

Les transcripcions –interpretatives– de totes les butlles que a continuació publiquem són les que va editar P.Kehr (*Op. cit.*) l'any 1926 quan s'estaven restaurant.

La numeració (JL) que incloem és la que es correspon a la publicació Jaffé-Loewenfeld, *Regesta pontificum romanorum*, 2 ed. Leipzig 1885-88. És la que, fins ara, s'ha utilitzat per aquests documents.

Publiquem en primer lloc la butlla de la Seu d'Urgell i a continuació la resta per ordre cronològic.

BUTLLA PONTIFÍCIA DE LA SEU D'URGELL

Butlla atorgada pel papa Silvestre II al bisbe Sal·la

Data i llengua: maig del 1001. Llatí.

Ubicació: Arxiu capitular de la Seu d'Urgell.

Numeració: JL 3918

Dimensions: 275 cm x 75 cm.

Material: Papir de color grogós en mal estat, amb diversos forats i part inferior deteriorada. No es conserva el segell (butlla).

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Marge superior d'uns 28 cm. Espai interlineal de 7 cm. Text de 38 línies

Tipus de lletra: Curial antiga amb algunes influències de minúscula carolina. Capital en la subscripció i en el *Bene Valet*. Les lletres de la subscripció tenen una mida de 3'5cm. Al final del document apareix una subscripció en notes del pontífex. El notari és el mateix que el del papir de sant Cugat de l'any 1002.

Ornaments: Crismó a l'inici i al final del document.

Contingut: El document és un privilegi papal en el qual Silvestre II confirma al bisbe Sal·la totes les possessions que pertanyien aleshores a l'església d'Urgell.

Bibliografia: BERTRAN ROIGÉ, Prim, *Mil·lenari de la butlla del papa Silvestre II* (1001-2001), Andorra 2001.

BRUTAILS, J.A., *Bulle originale de Silvestre II pour la Seo de Urgel*, B. de l'École des chartes, 48 (1887), p.525-26.

MARQUÈS, B., *Butlla de papirus atorgada pel papa Silvestre II al bisbe Sala*, Urgèlia n.51 (1997), p.14-15.

KEHR, P. *Op. cit.* p. 53-54.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 181-191.

Transcripció:

1.(Crismó) SILVESTER EP(ISCOPV)S SERUUS SERVOR(VM) D(E)I.

2 Reuerentissimo Salle s(an)c(t)ae urgellensis eccl(es)iae episcopo suisque

3.s[ucce]ssor[ib]u[s] [in] perpetu[um]. Des[i]d[e]ri[um] q[uo]d r[e]ligio[s]o[r]u[m] prepositor(um)

4.et s(an)c(t)or(um) locorum stabilitate permanere monstratur sine aliqua est d(e)o

5.[aucto]re dilatione sus[te]ntandum et quotiens [in] suae utilit[at]is [co(m)mo]dis

6.nostorum assensum et solite apostolice auctoritatis exposcitur

7.presidi[um] u]l[tr]o be[ni]g[n]itatis intuitu nos conuenit subuenire. et rite pro in

8.tegra securitate ex ratione solidare. ut ex hoc nobis quoq(ue) p[ot]iss[im]u[m] premi(u)m a con

9.ditore omniu(m) d(e)o in sidereis arcibus conscribatur. et ideo quia postulastis

10. a nobis ut prephatu(m) episcopatu(m) s(an)c(t)ae urgellensis eccl(es)iae ap(osto)lice auctoritatis

11.serie muniremus. et omnia eius p(er)tinentia que iuste et legaliter habere uel tenere

12.[ui]detur. per[enni]u]re ibidem inuiolabiliter p[ermanend]o[?] [con]f[irma]re[mu]s prop[te]r[ea]

13.tui flexi decernimus per huius nostre auctoritatis priuilegium statuente decernimus(us).

14.ut [unc]ta loca urbana u(e)l rustica. id est cortes massas salas [ca]s[te]lla casales uine

15.as terras diuersaque predia culta u(e)l inculta [cu(m)] d[ecim]is et primitiis suis colonis u(e)l

16.colonab(us) seruis et [anci]llis [et a]l[d]ionib[us] que ab aliquib(us) fidelissimis chr(ist)ianis eidem ep(iscop)io

17.concessa sunt. siue in comitatus cerdaniensis pagus. libianensis. bergitanensis. paliarensis.

18.ribacurensis. iestabiensis. cardosensis. anabiensis. tirbiensis. et locu(m) s(an)c(t)ae deodate

19.[c]u(m) finib(us) suis. castru(m) qu[o]que sanaugia cu(m) f[ini]b(us) s[u]is. calbiciano. feneris. submonte.

20.letone. clopedera cu(m) siluis et finib(us) eorum. in pago ausonensis. castelleto. et turrizella cu(m)

21.finib(us) suis. in marfano ipsu(m) alodem qui fuit de wisado ep(iscop)o. in gerundense uilla adeiz cu(m) omni

22.alode u(e)l ipsa parroechia. item in urgello uilla(m) qua(m) dicunt bescharan cu(m) finibus suis. et ipsa(m) parro

23.echia(m) de elasse. et ipsa(m) uilla(m) de boxedera. nocolone. sardinia. salellas.cu(m) feuo et alode comitale.

24.in uilla s(an)c(t)i stephani feuo et alode comitale., in ualle andorra om(ne)s alodes comitales et ipsa(m) uilla(m) de m[ontani]

25.cell[o] u(e)l de cubilare cu(m) finibus eor(um)., Castrum de carcobite cu(m) finib(us) suis. et uilla(m) de sallente

26.cu(m) finib(us) suis et ipsu(m) feuo(m) de arcauelle. etia(m) et monasteriu(m) s(an)c(t)i petri in scalas cu(m) om(ni)b(us) suis

27.p(er)tinentiis et ipsa(m) turrem que fuit de marcz. atq(ue) alia(m) turrem in fines cels[ona] que fuit de b[ellone]

28.siue tertia(m) partem telonei cu(m) p(er)tinentiis mercati u(e)l om(n)ia que p(er) aliqua munimina ad eundem pi(u)m loc[us] p(er)ti

29.nere uidentur et q(uo)dammodo et inantea [tu] tuisq(ue) success(ores) legaliter acquisituri fueritis. cu(m) magna securitate

30.[pa]cifice et quiete habe[r]e u(e)l tene[r]e et possidere debeatis in p(er)petuum. ita ut nullus rex. nullus princeps. null[us]

31.[com]es. nullus m[a]rchio. nullus iudex neque ulla magna paruaque pers(ona) aliquo[?] ui(m) aut inuasionem in eodem episcopo

32.p[ro] neq(ue) in suis p(er)tinentiis umqua(m) facere presumat. Si quis autem temerario ausu q(uo)dam fieri non credimus

33.contra huius [no]s[tr]e ap(osto)lice confirmation[is] seriem ueni[re] temp[or]e [tauerit] s[ciat] se [d(omi)ni] n[ostri] ap(osto)lor(um)q(ue)

34.principis petri [an]thematis uinculo innodatu(m) et cu(m) diabolo et eius atrocissimis pomp[is] atque cum iuda

35.traditore d(omi)ni et sal(uatoris) ie(s)u chr(ist)i [in] ete[r]num i]gnem conc[er]nendu(m) simulq(ue) et [in] uo]rag[in]e tartarea

36.d[im]ersum cu(m) impiis deficiat. Qu[i] uer[us] cust[os] et obs[er]uato[r] h[uius] nostri p[ro]p[ri]et[ar]i extiterit. bene

37.dictionis gratiam et uitam aeterna(m) a d(omi)no con[sequat]ur. scriptu(m) per manus petri n[ost]ri et [scriuarii]

38.s(an)c(t)ae rom(anae) eccl(es)iae in mense maio indictione q[uartadeci]ma

(Crismó) B[E]NE Sil-ues-ter Ger-ber-tus

VA LE T[E] ro-[ma]-nus e-pis-co-pus ss

BUTLLES DE ARXIU CAPITULAR DE GIRONA

Butlla del papa Formós

Data i llengua: any 892. Llatí.

Ubicació: Arxiu Capítular de Girona.

Numeració: JL 3484.

Dimensions: 31 cm x 155 cm.

Material: Papir en mal estat. Falta la part inferior. No es conserva el segell (butlla).

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Text de 59 línies. La distància entre la primera línia i la segona és una mica més gran que la conservada en les línies restants. Tinta marró

Tipus de lletra: Curial antiga, segurament escrit per una sola mà. La lletres de la subscripció (les cinc primeres línies) tenen 1 cm d'altura. En la primera línia les quatre darreres paraules estan abreujades.

Ornaments: Creu a l'inici, precedint la paraula *Formosus*, que reapareix després de *perpetuum*, a la línia 5. Creu també a la l.7 sobre el nom *petrus*.

Contingut: Primera butlla atorgada a una església de la Catalunya Vella

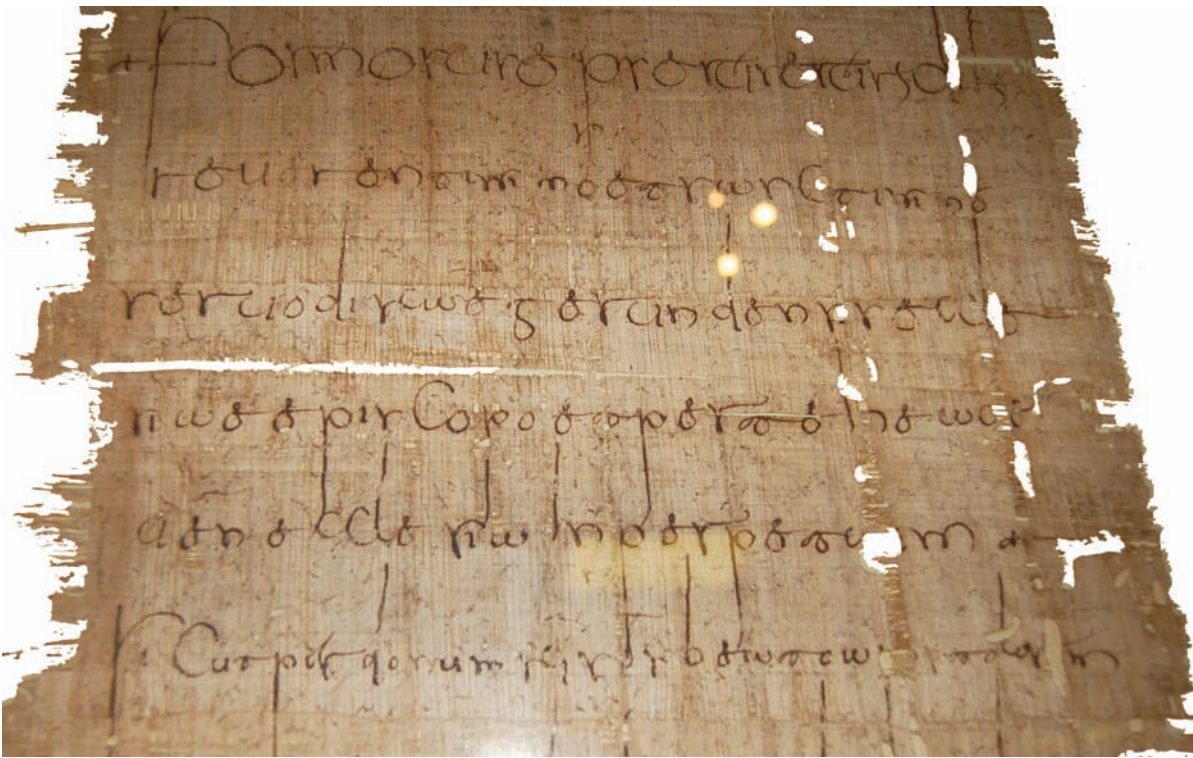
Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p. 38-39.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 93-102

Transcripció:

- 1.+ Formosus ep(iscopus) seru(us) seruor(um) d(e)i +
- 2.reuerentissimo et sanctissimo
- 3.seruod(e)i s(an)c(t)ae gerundensis eccle
- 4.siae episcopo et per te in eade[m]
- 5.uen(erabili) ecclesia in perpetuum +
- 6.Sicut per donum s(an)c(t)i sp(iritu)s beato ap[osto]lor(um)
- +
7.principi petro et caelestis regni clauigero ligam
- 8.di atque soluendi ab ipso d(omi)no tradita est potes
- 9.tas euangelica subsequente lectione. quae
- 10.ita inter cetera ait tu es petrus et super
- 11.hanc petram aedificabo ecclesiam meam et re
- 12.liqua. ita sedes apostolica canonica legalique
- 13.auctoritate suffulta omnibus ecclesiis d(e)i per
- 14.uniuersum orbem di[ff]usis suffragia et iusta
- 15.postulationis subsid[ia ut] praebeat [t]am diuini
- 16.quam humani iuris ra[tio p]ostulat. igitur ueni
- 17.ens iam dicte serued(e)i u[en(erabilis)] episcope ca[usa] orationi[s]
- 18.ad eorundem sacra[tissim]a be[atoru(m)] aposto
- 19.lorum limina suggest[is]ti nobis quat[er]nus hui[us]
- 20.apostolicae nostrae confirmationis priuilegio c[on]n
- 21.firmare deueremus omnes res in[mob]il[es] ei[us]dem
- 22.s(an)c(t)ae gerundensis ecclesiae in honore [s]i(an)c(t)ae d(e)i gen[et]ri
- 23.cis et semper uirginis mariae dominae nostrae ubi
- 24.beatus felix. chr(ist)i martyr corpore requiescit. hoc
- 25.est domos. pleues. cellas. ecclesias. uillas et
26. insulas maiorica scilicet et minoricam seu curtes
- 27.parr[oc]h[ia]s terras uineas prata siluas huna
- 28.cum familiis utriusque sexus c(um) omnibus ad[i]acentiis
- 29.seu pertinentiis suis quae a piis imperatorib[us] [et] regibus
- 30.uel ab aliis d(eu)m timentibus in eadem g[e]run[d]ensi
- 30.uel ab aliis d(eu)m timentibus in eadem g[e]run[d]ensi
- 31.ecclesia collata sunt sicut ips[a] nunc usque leg[a]ll[i]
- 32.ordine [te]nere uideris. unde salubrius petiti
- 33.onibus tuis inclinati decernimus et a praesen[te]
- 34.decima indictione per hoc apostolicum nostrum priuile
- 35.gium rouoram confirmamus et in perpetuum stabi
- 36.limus in [usu] et utilitate eiu[s]dem eccl[esi]siae gerunde[nsis]
- 37.cui praeesse dinosceris. id est omnes domos cellas
- 38.ecclesias uillas curtes parrochias terras uine
- 39.as prata siluas. una cum [f]amiliis et alia omni
- 40.a que ab imperatoribus et regibus uel ab alii[s]
- 41.d(eu)m timentibus in eadem ecclesia collata sunt [seu]
- 42.conferenda erunt. simul cum raficum. seu pa[scu]
- 43.arium sub t[ua] tuorumq[ue] suc[c]essorum ditione pote[s]
- 44.tate omnimodis confirmamus. statuente[s]
- 45.[sub] apos[to]li[ca] censura sub diuini iudicii optesta
- 46.[tio]ne [a]nathematis interdicti u[t] nulli un
- 47.quam m[ag]no uel parbo homini liceat quamlibet
- 48.fortiam uel oppressionem in omnibus rebus eius ac[er]e]
- 49.[ut] potest[at]em aliquam habere uel aliquem dis
- 50.tri[ngere] au[t] qualitercumque teloneum ab eis exigere
- 51.siu[e] ad p[ro]u[is]um ubicumque eos pro quibuslibet
- 52.cau[s]is prouocare presu[m]at nisi in p[ro]uidentiali su[i]
- 53.episcopi causa illorum audiatur et canonice finiat
- 54.si quis autem quod non optam[us] con[tra] ho[c] nostrum
- 55.[ap]ostolic[um] priuilegium p[ro]hibe[n]s statutum temerari
- 56.[o] ausu agere praesumserit. sciat se anathe[matis]
- 57.uincu[li] innodatu[m] et nisi respuerit a regno d(e)i a[lien]us]
- 58.[existat.] q[ui] uero custos et o[bs]eruator
- 59.....

Fragment de la butlla del papa Formós . Arxiu Capítular de Girona.

Butlla del papa Romà

Data i llengua: any 897. Llatí.

Ubicació: Arxiu Capitular de Girona.

Numeració: JL 3516.

Dimensions: 43 cm x 160 cm.

Material: Papir conservat quasi sencer, encara que en mal estat. A partir de la línia 32 els marges estan una mica deteriorats. No es conserva el segell (butlla).

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Text de 44 línies senceres i 3 més d'incompletes on figura la data. Tinta marró, una mica més fosca a la data, de mà diferent.

Tipus de lletra: Curial antiga escrita per *manum Sergii scinari*. Uncial engrandida en les quatre primeres línies.

Ornaments: Creu a l'inici, precedint la paraula *Romanus*, que reapareix doble i més petita després de *perpetuum*, a la línia 4, a l'inici de la línia 45 i sobre les paraules *spiritus*, *petro* (línia 5) i *christi* (línia 18). Creu també al davant i al darrera del *BENE VALETE*, a l.44. No es conserva la butlla.

Contingut: L'església de Girona continua tenint dificultats a l'hora d'administrar les seves propietats, tot i la confirmació dels seus bens feta pel papa Formós. Per tant, el bisbe Servusdei es veu obligat a demanar una nova confirmació a Romà, successor de Formós.

Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p. 39-40.

MILLARES, A., *Op. cit.* p.103-113.

Transcripció:

- 1.+ Romanus ep(iscopus) seru(us) seruor(um) d(e)i + reueren
- 2 tissimo seruod(e)i s(an)c(t)ae gerundensis ecclesia[e]
- 3 episcopo et per te in eadem uen(erabili) ecclesia
- 4 in perpetuum + + +
- 5.Sicut per donum s(an)c(t)is sp(iritu)s beato apostolorum principi petro et
- 6.celestis regni clauigero ligandi atque soluendi ab ipso d(omi)no tra
- 7.dita est potestas euangelica subsequente lectione. quae ita i[n]
- 8.ter cetera ait. tu es petrus et super hanc petra edificabo ecclesiam m[e]
- 9.am et reliqua. ita sedes apostolica kanonica legalique aucto
- 10.ritate suffulta omnibus ecclesiis d(e)i per uniuersum orbem diffusis suffr[a]
- 11.g[i]a et iuxta postulationis subsidia ut praebeat. tam diuini qu[am]
- 12.humani iuri artio postulat. igitur ueniens iam dicte seued(e)i uen[era]
- 13.uilis episcopo ad sedem apostolicam et ecclesia gerundensi iuste et ka
- 14.nonice recepta expulso inde hermemiro deposito et excomunicato sug[ges]
- 15.sisti nobis quatenus huius apostolicae nostrae confirmationis priuil[e]
- 16.gio confirmare debemus omnes res immouiles eiusdem s(an)c(t)ae ger[un]
- 17.densis ecclesiae in honore s(an)c(t)ae d(e)i genetricis semper uirginis mariae do[mi]
- + + +
- 18.ne nostrae ubi beatus felix chr(ist)i martyr corpore requiescit hoc est
- 19.d[omi]mus plebe[s] ce[le]llas ecclesias uillas et insulas maiorica scilicet et mi[no]
- 20.[ri]ca s[eu] curtes parrochias terras uineas pratas siluas una cum famili[is]
- 21.[u]tri[us]que sexsus cum omnibus adiacentiis seu pertinentiis suis que a [p]riis
- 22.[im]peratoribus et regibus uel ab aliis d(eu)m timentibus in eadem gerund[en]
- 23.sis ecclesia collata sunt sicut ipse nunc usque legali ordine tenere uid[e]
- 24.[ri]s. unde salubrius petitionibus tuis inclinati decernimus et a [pre]
- 25.sente prima indictione per hoc apostolicam nostram priuilegium ro[bora]
- 26.mus confirmamus et imperpetuum stauilimus in usu et utilitate eiusd[em]
- 27.ecclesiae gerundensis cui preesse dinosceris id est omnes domus cell[as]
- 28.ecclesias uillas curtes parroechias terras uineas prata siluas una cum fa[mili]
- 29.is et alia omnia que ab imperatoribus et regibus uel ab aliis d(eu)m timentib[us] i[n]
- 30.eadem ecclesia collata sunt uel conferenda erunt tam in ipsis comitatib[us]
- 31.[q]uam i[n] aliis locis simul cum raficum seu pascuarium sub [t]ua tuorumque suc[ce]
- 32.[ss]orum dicione potestate omnimodis confirmamus statuantes apostolica [cen]
- 33.sura sub diuini iudic[i]i optestatione et anathematis interdictu ut nulli [un]
- 34.[qu]am mano uel paruo homini liceat quamliuet fortiam uel oppress[i]o
- 35.[ne]m in omn[i]bus rebus eius facere aut potestatem [a]liqu[am] habere uel [ali]
- 36.quam distrinere aut qualicumque toloneum hab eis exigere siue ad [pla]
- 37.[citum u]b[ic]umque eos pro quilibetlibet caus prouocare presummat
- 38.[nisi in] prouidentia su[i] episcopi causa illorum audiatur et canonice finiat[ur]
- 39.si quis autem quod non optamus contra hoc nostrum priuilegium
- 40.[pie a] nobis statutum temerario ausu agere presumerit sciat [se ana]
- 41.[themat]is uinculis in[n]odat[um] et nisi resipueri[t] a regno d(e)i alienus [existat]
- 42.[qui ue]ro cu[s]tos et o[bs]eruato[rum] extiterit benedictionem et [gr]atiam a d(omi)no
- 43.[consequat]ur. scriptum per manum sergii scinari s(an)c(t)ae roman[ae]
- 44.[ecclesiae] in [m]ense octubrio indictione prima +BENE
UALETE+
- 45.[+Dat . .] idus octubrias per manum stephani no[m]enculat[oris]
- 46.[s(an)c(t)ae] s[e]dis apos[t]olica[e] imp(erante) d(om)n(o) n[ost]ro p[ri]ss(imo) p(er)p(etuo) a[ugusto] lamberto]
- 47.[a deo coronat]o magno imp(eratore) anno sexto et p[ri]mo(ost)onsulatus eius anno . . .]
- 48

BUTLLES DE L'ARXIU EPISCOPAL DE VIC

Butlla de Joan XIII, *Dilectioni et fraternitati*

Data: gener del 971.

Ubicació: Arxiu Episcopal de Vic.

Numeració: 405 (JL 3746).

Dimensions: 62 cm x 196 cm.

Material: Papir de color grogós en bon estat, amb alguns forats. Està format per la unió de vuit trossos. Conserva el reforç superior i inferior del papir i el segell (butlla) al final del document.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Espai entre línies de 4cm. Text de 37 línies. Tinta marró. Espais en blanc a la línia 13 on hauria d'anar el nom del bisbe i a la línia 36 on aniria el nom del notari.

Llengua: Llatí força incorrecte, com si la cancelleria papal no li donés importància.

Tipus de lletra: Curial antiga. Els mots *Iohannes episcopus seruus seruorum dei* i *BENE VALETE* apareixen escrits en lletres de gran tamany. Al final de la línia 38 trobem una "a" engrandida que indica final de document.

Ornaments: Creu a l'inici i al final del document.

Contingut: El papa Joan XIII, en butlla dirigida als arquebisbes i bisbes de les Gàl·lies, decreta, a prec del comte Borrell de Barcelona-Osona, que els drets metropolitans de la Seu de Tarragona passen a la Seu d'Osona i nomena el bisbe Ató arquebisbe de la Seu onsenca.

Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p. 41-43.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 115-180.

GROS I PUJOL, Miquel S. "Fragments de papir pertanyents a les butlles papals de Vic", *Miscel·lània Papirologica Ramon Roca-Puig*, Barcelona, 1987, pàg. 141-144.

Transcripció:

1.+ Iohannes episcopus seruus seruorum d(e)i
2.Omnibus in chr(ist)o dilectissimis confratribus nostris [in] galliarum partium commorantib[us]
3.reuerentissimis archiep(iscop)is atque ep(iscop)is ap(osto)licam benedictionem et perpetuam in chr(ist)o
4.salutem., dilectioni et fraternitati uestr[ae] scire uolumus qualiter borrellus honorabilis
5.et laudabilis comes orationis et red[em]ptionis sua[e] causa ad ap(osto)lorum petri et pauli limina
6.ueniens. prostratus pedibus nostris lacrim[a]biliter questus est nobis quemadmodum terraconensem
7.archiepiscopatu(m) qui olim capud in illis [p]artibus fuerat ausonensis ecclesiae subderemus
8.eo quod peccatis merentibus ipsa ia(m) dicta [ci]uitas terraconensem a saracenis capta et pastore
9.destituta nulli recuperandi locu(m) aut in[hab]itandi usque actenus reperiri ualeat. propter
10.quam causa(m) successorum[meorum secutu[s] auctoritas amodo et usque in perpetuum uolu[mu]s atque
11.statuentes roboramus et confirmamus. ut ausonensem eccl(esi)am potestatem et primatum
12.[te]neat terraconensis eccl(esi)a[e] sedis ut om[n]es episcopos suffraganeos eiusdem sed[is] terraconensis
13.eccl(esi)ae. id est
14.ad ausonensem[?] eccl(esi)am confugiant et qu[an]do aliquid ex illis ab ac luce migrauerit successorem
15.illius ab ausonense archiep(iscop)o qui a nostr[a] ap(osto)lica sede confirmatum est consecratur. unde quia
16.sine s(an)c(t)orum patrum auctoritate hunc nost[rum] p[ri]uilegiu(m) inrefragabiliter confirmari nolumus!
17.ante omnia et super omnia beatissimi et egregii papae gregorii instrumenta et documenta decla
18.rare depromimus ubi ait. ad benenatu(m) episcopum cumane eccl(esi)ae. et temporis qualitas et uici
19.nitas nos locorum inuitat! ut cumanu[m] atque misenatum unire debeamus ecclesias.
20.proprium utrarumque ecclesiarum scito te esse pontificem. et queque tibi de earum patrimonio
21.uel clero hordinatione s[ue] promotione et iusta canonu(m) statuta uisa fuerint ordinare dispone;
22.similiter ep(iscop)o uelitermensi atque fundano et squilaceno ita iniunxit temporis qualitas ammonet
23.episcoporum sedes antiquitas certis ciuitatibus constitutas et ad alia que securiora putamus.
24.eiusdem dioceseos loca transponere [quo] et [ha]bitatores nunc degere [et] barbaricu(m) possit per[iculu(m)]
25.facib[us] declinari. et quia longum est enarrare p[er] singula quanta et qualia documenta a s(an)c(t)is doctoribus
26.exinde dicta sunt. prout melius scimus et [pos]sumus! nostri priuilegii dicta abbreviare curemus.
27.Attonem uirum uenerabilem nuper epis[co]pum nunc modo inantea d(e)o fauente archipresulem
28.eiusdem ausonensis eccl(esi)ae preesse decreuimus. ita sane ut nullus nostrorum successorum pontificum
29.iam dictum attonem archipresulem et c[on]fratrem nostrum in om(n)ib(us) que superius exarata uel scripta sunt
30.audeat inquietare uel in alico dimin[ui]re sed magis] quiete et secure conseruaetur ipsi successoribusque
31.suis imperpetum. na(m) si aliter quod absit [q]ualiscu(m)que homini sit dignitatis unc nostrum priuilegium
32.in qualibet causa de omnib(us) que s(u)p(er)ius scripta sunt [i]nfringere aut minuere uoluerit. sciat se aucto
33.ritate d(e)i ap(osto)lorumque principum petri ac pauli q[ua]muis nos indigni uicariatione fungimur. a corpore et sanguine
34.d(omi)ni nostri ie(s)u chr(ist)i esse alienum et cum iniqui[s] et tra[ns]gressorib(us) a gremio s(an)c(t)ae matris eccl(esi)ae segregatum.
35.[at] uero qui pio intuito custus et obseruator in o[mn]ib(us) [e]xstiterit benedictionis gratia(m) et m[iseric]ordia(m) a miseri
36.cordissimo d(omi)no d(e)o nostro consequi mereatur. scriptum per ma(um) notari et reg(ionari)i et scrini[arii]
37.s(an)c(t)ae rom(anae) eccl(es)iae in mense ianuario et indict[i]one quartadecima +BENE VA
LETE

Notes: 1. leg. predecessorum - 2. leg. ausonensem - 3. En la transcripció del text apareix un signe similar a un signe d'exclamació però inclinat cap a la dreta. - 4. leg. facilius

Butlla de Joan XIII, *Si pastores ouium*

Data: Gener del 971.

Ubicació: Arxiu episcopal de Vic.

Numeració: 406 (JL 3747).

Dimensions: 64 cm x 232 cm.

Material: Papir de color grogós amb la part superior deteriorada i amb alguns forats. Està format per nou parts. La tercera línia està tota espatllada. Conserva el reforç inferior del papir i el segell (butlla) al final del document. Entre la darrera línia escrita i la butlla queda un espai sense escriure d'uns 45cm.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Espai interlineal de 4 cm. Text de 39 línies. Tinta marró.

Llengua: Llatí més correcte que la butlla anterior, amb pocs errors d'escriptura.

Tipus de lletra: Curial antiga. Els mots *Iohannes episcopus seruus seruorum dei* i *BENE VALETE* apareixen escrits en lletres de gran tamany. Al final de la línia 38 trobem una "a" engrandida que indica final de document.

Ornaments: Creu a l'inici i al final del document.

Contingut: El papa Joan XIII, en butlla dirigida a l'arquebisbe Ató d'Osona, li lliura el pal·li i fixa les festivitats en què podrà usar-lo.

Bibliografia: KEHR, P. *Op. cit.* p. 43-45.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 181-191.

GROS I PUJOL, Miquel S. *Op. cit.* p. 115-180.

Transcripció

1.+Iohannes episcop[us] seruus [seruorum] d(e)i
2.D[ilect]o [f]ilio nostr[o] attoni archiepiscopo] ausonensis ecclesiae.
3.[apostolicam benedictionem et perpetuam in christo salutem].
4.[Si] p[astores] ouium [s]ole(m) ge[lu]que pro gregis sui custodia die ac noc[te] ferre c[ontenti su]nt ut ne qua [ex eis]
5.aut errando pereat aut ferinis laniata morsibus rapiatur. oculis semper uigilantibus circumspec
6.tant. quanto sudore quantaque cura deb[emus] semper esse peruigiles nos qui pastores animarum
7.dicimur. adtendamus et susceptum officiu(m) exhibere erga custodiam dominicarum ouium non cessemus
8.ne in die diuini examinis pro desidia nostra ante summum pastorem neglegentiae reatus ex cruciet.
9.unde modo .honoris reuerentia sublimiores inter ceteros iudicamur. pallem(m) autem fraternitati
10.tue ex more ad missarum sollempnia celebr[an]da damus quod tibi eccl(esi)ae tue priuilegiis amodo in suo statu
11.manentibus uti concedimus sicuti archiepiscopalis hordinis eos usos esse incognitum non habes cuius
12.q(uonia)m indumenti honor modesta actuum uiuacitate seruandus est. hortamur ut ei morum tuorum
13.ornamenta conueniant. quitinus auctore d(e)o recte utrobique possis esse conspicuus. itaque
14.uita tua filiis tuis sit regula. in ipsa si qua tortitudo illis iniecta est dirigantur. in ea quod imi
15.tentur aspiciant. in ipsa se semper considerando proficiant. ut tuum post d(e)u(m) uideatur
16.esse bene prouixerint. cor ergo neque prospera que temporaliter blandiuntur extollant
17.neque aduersa deiciant. sed quicquid illud fuerit uirtute patientiae deuincatur. nullum
18.apud te locum odia. nullum fauor indiscretus inueniant. districtum mali cognoscant. insontem
19.apud te culpabilem suggestio mala non faciat. nocentem gratia non excuset. remissu(m) te delinquent
20.tibus non ostendas. ne quod ultus non fueris perpetrari permittas. sit in te et boni pastoris dul
21.cedo. sit et iudicis seuera districtio. unum scilicet quod innocenter uiuentes foueat. aliud
22.quod inquietos feriendo a prauitate compescat. sed q(uonia)m nonnu(n)quam prepositorum zelus du(m) distric
23.tus malorum uult uindex existere transit in credulitate correptio. iram iudicio refrena et cen
24.sura discipline sic utere ut et culpas ferias et a dilectione personarum quas corrigis non recedas.
25.misericordem te prout uirtus patitur pauperibus exhibe. oppressis defensio tua subueniat.
26.opprimentibus modesta erectio contradicat. n[ull]us faciem contra iustitiam accipias. nullum
27.querentem iusta despicias.custodia in te equitatis excellat. ut nec diuitem potentia sua aliquid
28.apud uos extra uiam suaudeat rationis aud[ire]. nec pauperem de sua faciat humilitas desperare
29.quatinus d(e)o miserante talis possis existere [qua]lem sacra lectio precipit dicens. oportet episcopum
30.inreprehensibilem esse. sed his omnibus uti salubriter poteris si magistrum caritatem habueris quam
31.qui secutus fuerit a recto aliquando tramite non recedit. ecce fratrum karissime inter multa alia
32.ista sunt sacerdotii. ista sunt pallei. que si stud[ios]e serua[ue]ris quod foris accepisse ostenderis intus hab[e]s.
33.et enim decernimus. ut in natiuitatem d(omi)ni. [e]p[if]ania.dominicam s(an)c(t)am paschae. ascensione
34.d(omi)ni. et pentecostes. natale ap(osto)lorum in natiuitate et in assumptione s(an)c(t)ae mariae. in con
35.secratione episcoporum. seu in sollempnitate ipsius eccl(esi)ae quibus preesse dinosceris
36. fides a[utem] q[ua]m in [t]u[is] epistolis breuiter ascripsisti [i]ll[ic] [l]a[t]i[us] [ex]planare debueras. redemp
37.tori tamen nostro gratias agim(us) quod ea(m) in ipsa etiam breuitate rectam esse cognouimus. S(an)c(t)a trinitas frater
38.nitatem uestram gratiae suae protectione circumdet atque ita in timoris sui uia nos dirigat. ut post uite
39. [huius amaritudinem ad eternam simul peruenire dulcedinem mereamur.] sc[ri]p[tu]m p[er] m[an]u(m)
40.notarii. et s(an)c(t)e et scri(n)arum s(an)c(t)ae rom(anae) eccl(esi)ae in mense ianuario
indictione quartadecima.

+ BENE VA
LETE.

Butlla de Joan XIII, *Agnouimus qualiter.*

Data: Gener del 971.

Ubicació: Arxiu Episcopal de Vic.

Numeració: 407 (JL 3750).

Dimensions: 61 cm x 159 cm.

Material: Papir de color grogós en força mal estat, falta la part superior i no sabem a qui es dirigeix. Papir format per la unió de nou trossos. Conserva el reforç inferior del papir i el segell (butlla) al final del document. Entre la darre-ra línia escrita i la butlla queda un espai sense escriure d'uns 83cm, cosa que li dóna aspecte de document inacabat.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Espai interlineal de 3 cm. Text de 26 línies. Tinta marró

Llengua: Llatí

Tipus de lletra: Curial antiga. Els mots *Iohannes episcopus seruus seruorum dei* apareixen escrits en lletres de gran tamany. Li falta la línia del *BENE VALETE* i la data, fets que caracteritzen el document com a carta. On es van esborrar lletres, una mà tardana resseguí el text.

Ornaments: Creu a l'inici del document.

Contingut: El papa Joan XIII, en butlla dirigida al comte Borrell de Barcelona-Girona, constitueix l'arquebisbe Ató provisor i governador del Bisbat de Girona, per al qual ha estat elegit i consagrat bisbe un neòfit, en contra dels canons.

Bibliografia: KEHR, P. *Op. cit.* p. 45-47.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 115-180.

GROS I PUJOL, Miquel S. *Op. cit.* p. 141-144.

Transcripció:

1.+ Iohan[nes episcopus seruus s]eruorum d(e)i
2.Gloriosissimo et [.] apostolicam benedic]tionem et carissima(m) salutem filiationi
3.[.]
4.tur agnobimus qualiter in uestris partib[us] qu[od] nobis [.] atque dicendu(m) ut in uestris partib(us) subito ex [laicis] sacer
5.dotes efficiant. quod grauissimu(m) et detestabile omniu(m) debet esse chr(ist)i fidelium; unde quia omniu(m) ecclesiarum d(e)i
6.[nos] sollicitudo coadnat tam pestiferum[.] a [re]gno u(est)ro et a cunctis catholicis chr(ist)ianis funditus erad[i]care
7.satagim(us). fulti et [.] s(an)c(t)orum patru(m) auctoritas. maxime beatissimi papae gregorii ubi inter cetera ad siagrio ep(iscop)o
8.agustudiniensi scribens ait. [h]oc quoq(ue) ad nos peruenisse non dissimili dignu(m) detestatione co[m]plectimur. quod quida(m) desiderio
9.honoris inflati. defunctis ep(iscop)is tonsorant(ur). et fiunt repente [ex] [laicis] sacerdotes. atque inuerecunde religiosi propositi
10.ducatu(m) arripiunt. qui nec esse aduc milites didicerunt. q[ui]d putamus. quid isti subiectis prestaturi sunt. qui antequa(m)
11.discipulatur limen attingant. tenere locu(m) magisterii non formidant; qua de re necesse est ut si qua(m)uis inculpati quisque
12.sit meriti. ante tamen per distincta ordinis e[cc]lesiastici exerceatur officia. videat q(uo)d imitet(ur). discat quod doceat.
13.informetur q(uo)d teneat. ut postea n(on) debeat errare. qui eligit(ur) uia(m) erranti demonstrare. diu ergo religiosa meditatione poliat(ur)
14.ut placeat. et sic lucerna super candelabrum posita luceat. vt aduersa uentoru(m) uis irruens. conceptam eruditionis
15.flamma(m) n(on) extinguat. sed augeat. na(m) cu(m) scriptum sit. ut prius quis probetur et sic ministret. multo amplius ante proban
16.dus est qui populi intercessor assumit(ur). ne fiant causa ruine populis sacerdotes mali. nulla igit(ur) contra oc excusatio.
17.nullam potest esse defensionem. quia cunctis liq(ui)do notum est. q(ue) sit in huius rei diligentia. s(an)c(t)i egregii sollicitudo doctoris
18.qua neofitu(m) ad hordines uetat sacros accedere. sicut autem tunc neofitus dicebatur qui in initio in s(an)c(t)e fidei
19.erat eruditione plantatus! sic modo ne[o]f[itu]s h[ab]endus e(st) q(ui) repente in religionis habitu plantatus! ad ambiendos
20.honores sacros inreperit.ordinate ergo ad ordines ascendendu(m) est. Na(m) [casum ap]petit q(ui) ad su(m)ma loci fas
21.tigia postpositis gradibus per abrupta q(ue)rit ascensu[m]. et quia gerunensem eccl(esi)am sine plebi et populi
22.electione(m) ep(iscopu)m neofitu(m) c(on)secratu(m) audiui(us). q(uo)d nulla ratio sinit ut inter ep(iscop)os habeant(ur). q(ui) nec a clericis sunt
23electi. nec a plebibus expetitis. modis om(n)ib(us) uolumus et iubemus. ut eiusd[em] s(an)c(t)ae gerunensem eccl(esi)ae
24.attonem uirum uenerabilem archipresulem et confra[tr]em nostrum. prouisorem et gubernatorem ipsi[us] eccl(esi)ae
25.in omnib(us) presse constituo. ita sane ut plebem et populum sibi co(m)missu(m) sic iuste et canonice regat quati
26.nus pro illis d(e)o redditurus sit [rationem in die] iudicii.

Notes- 5. leg. honoris - 6. leg. suadeat

Butlla de Benet VII, Cum summae apostolicae.

Data i llengua: 25 de febrer del 978. Llatí.

Ubicació: Arxiu episcopal de Vic.

Numeració: 445 (JL 3794).

Dimensions: 65 cm x 157 cm.

Material: Papir de color grogós només en bon estat en la part superior. Està format per nou trossos de papir. Conserva el reforç superior del papir. La part final del document i la butlla no es conserven. La part final esquerra del document presenta una escriptura descolorida i legible només en part. La part dreta amb el *BENE VALETE* està mutilada i li falta la data, que es reconstrueix amb la còpia existent. Després del *BENE VALETE* es distingeix una línia il·legible i el papir ja queda tallat.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Text de 41 línies. Tinta marró.

Tipus de lletra: Curial antiga però algunes lletres tenen influència de la minúscula carolina. Els mots *Benedictus episcopus seruus seruorum dei* de la subscripció i *BENE VALETE* apareixen escrits en lletres de gran tamany. Presenten algun traç doble. A la línia 31 apareix una *a* de tamany molt gran.

Ornaments: Creu a l'inici i al final del document.

Contingut: El papa Benet VII, en butlla dirigida al bisbe Frujà d'Osona, confirma les possessions de la Seu de Sant Pere de Vic i els límits del bisbat osonenc.

Bibliografia: KEHR, P. *Op. cit.* p. 48-49.

MILLARES, A., *Op. cit.* p. 181-191.

GROS I PUJOL, Miquel S. *Op. cit.* p. 115-180.

Transcripció:

1.+ Be(ne)dictus ep(iscopu)s seruus seruorum d(e)i. Froia uirum uenerabil(em)
2.ep(iscopu)s. uen(erabilis) ep(isc)o(pi)i s(an)c(t)i petri apostoli et per eum in eodem uen(erabilis) ep(iscop)ii. eiusq(ue) success(oribus) imperpe
tuum. Cum summae apostolice dignitatis apex in hoc diuini pro
3.spectus nitore dinoscitur prefulger[i] cum in exercendis d(e)i laudib(us) sui inpensius studebit laboris exhiberi certamen. ob hoc deuita nos eius
dem apostoli
4.ce pastoralis compluit sollicitudinis cura. queq(ue) ad stabilitatem piorum pertinere dinoscitur locorum ubertim promulgari et apostolice institutio
5.nis censura confirmari. Igitur quia postulastis a nob(is) priuilegium de sepe dicti episcopii s(an)c(t)i petri apostoli situm in loc(um) q(ui) u(ocatur)
uic(um) territorio ausonens(is) et ma
6.[en]gense. cum uniuersis eccl(esi)is et cellis siue castris unum scilicet uocatur monte boi. alium namq(ue) touos c(um) om(n)ib(us) finib(us) ter
minisq(ue) eorum ex uno uidelicet termi
7.ne ducente per aqua lata et exinde transeunte ad guadum de ipsa hedera. et per eodem termine remeante et recte pergente in fines qui dicitur iorba
et inde in fines q(ui) u(ocatur)
8.clariana. et ex alia parte transmeante aqua lata pergente p(er) fines clarmonte et p(er) fines de auri pino ducente p(er) fines de miralia ducente
usq(ue) ad termine de rocketta.
9.sieue uilis et casalibus suis uineis et terris siluis domosq(ue) agrorum puteis fontib(us) riuis aquis aquimolis montibus et planis merkatis toroneis raffi
10.cax. monetas pascuariis erbatic(um). presertim eccl(esi)a s(an)c(t)ae mariae si[ta] in ciu(itate) menrensa c(um) om(n)ib(us) sibi pertinentiis u(e)l
[a]d[ia]c[en]tiis seu eccl(esi)as que infra
11.eas constructa sunt u(e)l co[n]struende esse possunt. simul c(um) mon(asterio) s(an)c(t)i benedicti. quorum termine ab horizonte incipiunt ad ipsum
ficturum que concludi
12.tur terminib(us) artes eiusd(em) eccl(esi)ae. deinde uadit per serram que deducit p(er) ipsas alzinelias et attingit ad fines solientis deinde sup(er)
ipso puio rubeo et
13.p(er)uenit sup(er) uillam scluani et fratrum eius deinde conscendit sup(er) ipsum alodetum d[e] comite suniari[o] deinde recto tramite uadit p(er) summi
14.tate de ipsa serra et p(er)uenit sup(er) ipsum castrum auri et exinde ad ipsum riuum de uinea mala et p(er)uenit ad ipsum uadum petrosu(m). tran
sitoq(ue) riuo p(er)ue
15.nit ad terras hendalesii. qui fuit q(uo)n(d)am. deinde reuertitur ad ipsum moialem et conscendit a summitate de monte cunilio et p(er)uenit

sup(er) ipso termino de pa
 16.ratiolo usq(ue) in serra(m) ultra ipsam guardiam et sic uad(it) p(er) summitate ipsius serre et p(er)uenit sup(er) ipso monesteriolo et conscend(it) ad artica de leuigildo deind(e) de
 17.scend(it) sup(er) illa(m) uilla(m) de ualle formosa qui erat de alazino dein(e) guadato torrente conscend(it) p(er) ipsa(m) artica(m) qua(m) samuel ibid(em) de heremo traxit deind(e)
 18.ascend(it) ad ipsam collu(m) in ipsa uia et descend(it) p(er) gallicanta et p(er)uenit ad ui[a]m de corneto ad ipsam spelunca(m) porcariam deinde ad ipsa guardiola sup(er)
 19.ipsa(m) cortem de oriolo deinde uad(it) p(er) ipsa serra recto tramite p(er)uenit sup(er) matta de [fr]ederi[co] et descend(it) ad ipsum uad(um) de corneto et sic uad(it) ad ipsam uineam gualdanari
 20.deinde ad riuum cardordinarium sicut et comes borrello terminauit deinde conscend(it) p(er) riuum lubricatum et p(er)uenit ad ficturum pariter fiscu[s] q(ui) u(ocatur) artes sicuti designa
 21.tum et termitatum seriem agnoscitur in regali priuilegio u(e)l sicuti in iudica[t]um diffiniuit in public(um) georgius predecessor ep(iscopu)s et c(um) om(n)ib(us) ad prenomitatum
 22.ep(iscopu)m s(an)c(t)i petri ap(osto)li generaliter et in [i]n(tegrum) pertinentib(us) u(e)l in aliis quac(um)q(ue) partib(us) [ad] ipsum episcopatu(m) ubiq(ue) peruenire dinoscitur. finis autem totis ipsis [e]p[iscop]ii
 23.hec sunt de parte occidentis in fines de couezenigro u(e)l de cardona et de bergetano de parte circii in eira mala et usq(ue) in monte surocca p(er)uenit ad ip
 24.so prado de campo rotundo et p(er) ipsa serra sicut aquas uertunt usq(ue) ad gurni et [d]einde ad petra labundi deinde p(er) ipsa rocca de lat[io]ne et descend(it) in flumi
 25.ne tezeri et p(er)uenit ad ipso plantaditio qui est inter gerund(ense) et [termino]s de aus[ona] et conscend(it) p(er) ipsa serra usq(ue) in gerundilia et uad(it) p(er) ipsa uia q(ue) uenit ad bel
 26.lapolla et p(er)uenit ad terminos qui est inter iohannettu et ipsa elizeta et p(er)uenit in fines de arbuties et usq(ue) in cacumina inter duo sinnos et usq(ue) ad ipsa calme que di
 27.citur ad area mala et p(er)uenit ad ipso collo de monte nigro deinde in riuo co[ngustum] et uen[it] ad castellu(m) bertilli et usq(ue) [super] rocam] s(an)c(t)i genesisii et uenit ad montem s(an)t(i) sa
 28.turnini et uenit ad monte calbo deinde ad monte serrato et p(er)uenit ad monte qui est i[n]fr]a castrum odulin[um] et castrum appiaria et uad(it) p(er) summitate ipsius serre usq(ue)
 29.ad flumen q(ui) u(ocatur) anolia et uad(it) p(er) ipso flumine usq(ue) in spania. et ex alia parte sicuti eius fines sunt aut ab horigine fuerunt.om(n)ia iuris s(an)c(t)e rom(ane) cui d(e)o auctore deser
 30.uimus eccl(esi)e uob(is) ad tenend(um) emissa preceptione inclinatis precib(us) tuis p(er) h[uius] priui]legii seriem predicti episcopii beati petri apostoli concedimus ut in suo permaneant statu]
 31.et uos sine dubio procurantes. a presenti sexta indictione atque in perpetuum [a uobis uestrisque succ]ess(ori)bus c(um) sibi om(n)ib(us) in integrum [subiacentibus disponatur] atque c(um) d(e)i [timore] regatur]
 32.[ut uestro] coniunctum subsistat ep(iscop)io. uos autem in eod(em) uen(erabili) ep(iscop)io d(omi)no d(e)o nostro laud(es) [exoluere] debeatis.] nulla(m) uos [rationem] exinde uel ei pertinentibus nisi soli deo ac nostra]
 33.[auctoritate] soluendo statuimus. fabricam etiam seu luminarium] concinnationes [indiferenter] uos sine dubio procurantes efficiatur. nulla proinde in exoluendis deo]
 34.laudib(us) et illuminariis concinnand(is) mora proveniad. sed [de]uot]a sinceritate p(er)al]gere festinate ne per incaute desidia culpam iudicii uos futuri metus concutiatur. pot]i
 35.us elaborare studete ut diuina placet[ur] uestro conatu [clementia] possit] p(er)man]ere hoc quod a nobis iusta deliberatione decretum est futuris inconuulse perpetuisque tempo]
 36.rib(us). si quis autem quod non optamus n[ost]r]o ausu presump[er]it haec quae a nob[is] ad laudem dei pro stabilitate iam dicti episcopii statuta sunt refragari aut in quoquam trans]
 37.gredi sciad se anathematis uinculo innodatum et a diabolo et eius atrocissimis [pompis] atque iuda traditore domini nostri iesu christi eterni incendii]
 38.[supplicio] concremandum deputamus. at uero qui pio intuitu obseruator et in omnibus extiterit custodiens huius nostri apostolici constituti ad cultum dei respicientibus.]
 39.[benedic]tionis gratiam a misericordissimo d(omi)no d(e)o nostro multipliciter consequatur [et uite] eterne particeps effici mereatur. scriptum per]
 40.[man]um iohannis notarii regionarii atque scri(n)arii s(an)t(e) rom(ane) eccl(esi)e in mense
 [martio indictione sexta. + BENE
 VALETE]

41.....

Butlla de Gregori V, Divina nobis.

Data i llengua: 9 de maig del 998. Llatí.

Ubicació: Arxiu Episcopal de Vic.

Numeració: 624 (JL 3888).

Dimensions: 67 cm x 240 cm.

Material: Papir de color grogós mutilat en la seva part superior dreta, que es restitueix d'acord amb la còpia. No conserva els marges. La part final del document conserva el reforç i la butlla.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Text de 58 línies. Distància de 4cm entre línies. Tinta marró.

Tipus de lletra: Curial antiga. Les majúscules són, en general, minúscules engrandides. Lletra a engrandida a la 1.49 per indicar final del document. Els mots *Gregorius episcopus seruus seruorum dei* i *BENE VALETE* apareixen escrits en lletres de gran tamany. Aquests darrers mots estan escrits pel mateix Gregori V.

Ornaments: Crismó doble i creu al final del document.

Contingut: El Papa Gregori V, en butlla dirigida a tots els fidels, notifica que en el sínode celebrat el 9 de maig dins la basílica de Sant Pere (del Vaticà) en presència de l'emperador OtóIII i del comte Ermengol [I d'Urgell], s'ha deposat de la Seu d'Osona el bisbe intrús Guadall i s'hi ha confirmat el bisbe legítim, Arnulf.

Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p. 50-52.

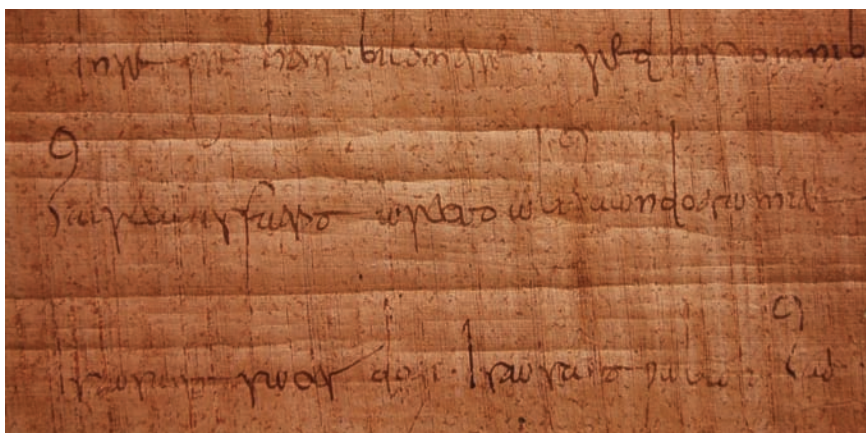
MILLARES, A., *Op. cit.* p. 115-180.

GROS I PUJOL, Miquel S. *Op. cit.* p. 141-144

Transcripció:

- [G] REGORIUS EP[ISCOPVS SERVVS SERVORUM DEI]
- Diuina nobis saluberrima pre[ce]p[ta] et] s(an)c(t)or(um) canonu(m) ac uen(erabil)iu(m) pa[t]r[um] instituta ueneranda nos admonet consi]
- derationis intuitu. immo et apostolici moderaminis annis utilitatu(m) commoditate atque fir[mitatis] perficere integritatem qua]
- tenu(s) procurata eorum utilitatu(m) subsidia ut diuino cultui dedicate existunt inconcusse [permaneant] atque in laudibus dei diu]
- tissime persoluendis ualeant proficere. nam profecto pastoralis inter cetera congru[e] operationis certamina quae indeficienter]

6.studemus procurare. hoc procul dubio commisa sollicitudo nos prouocat pia conside [ratione sancire ut ex hoc diuina placata]
7.clementia in sideris arcibus nobis adscribatur remuneratione. Ideoque omnibus s(an)c(t)ae d(e)i eccl(esi)ae fidelibus tam presen[tibus]
8.qua(m) et futuris notu(m) esse uolumus. qualiter peractu(m) fuit synodum. VII. IDUS MAIAS. in basilica beati petri ap(osto)lor(um) principis ante arcam siu[e a]ll[ata]
9.eius. cu(m) omnibus romane eccl(esi)ae ep(iscop)is et ultramontanis nec non diaconibus utriusq(ue) gradus s(an)c(t)ae nostre ap(osto)lice sedis. cuncteq[ue] sedis]
10.romane urbis. inter quos etia(m) adfuit dominus gloriosissimus et serenissimus otto tertius imperator augustus. cu(m) [ultra]
11.montanis longobardorumque ducibus comitibus seu militiae copie nimis et residente illic ad pedes prephati augusti Ermeng[au]
12.do comite filio borelli. aquitanior(um) siue gothorum nobilissimis marchionis. cu(m) obtimatib(us) siue clericis suis. arnulfo ep(iscop)o. et wadaldo at
13.uocato ep(iscop)o in eodem conuentu u(e)l synodo inter se altercantibus de episcopio ausonensi. wadaldo se reclamante ante ap(osto)lica(m) et impe
14.riale(n) n(ost)ram presentia(m) q(uo)d predictus arnulfo p(e)r uim et iniuste tolleret ei predictu(m) ausonensem episcopatu(m) una cu(m) rai-
mundo ips[us]
15.prouincie marchionis. arnulfo ep(iscop)o respondente q(uo)d ei non abstulisset p(e)r uim nec iniuste predictu(m) episcopatu(m) set iuste et lega-
liter se obtin[ere]
16.et a proprio metropolitano narbonensi cuius diocesis fore debet esse se consecratum.et wadaldu(m) uiuente fruiano pontifice ausonens[is]
17.ab alio metropolitano oddone galliae prouinciae archiep(iscop)o fraudulenter et absq(ue) lege ordinatu(m). et a iohanne papa antecessore nostro et [a]
18.cetu episcopor(um) romane eccl(esi)ae siue aliis compluribus condempnatu(m) et anathematizatu(m). reclamante se predicto ep(iscop)o fruia[no]
19.quem waldanus postea interfici fecerat cu(m) fratre et consanguineo suo et aliis pluribus; Hec talia illis dicentibus diligenti
20.animo cu(m) sumo studio letaniis spalmis et orationibus intercedentibus. et fide catholica relegente tractare cepimus qualiter fida
21.relacione ad regularem tramitem perduceremur. et secundu(m) canonica(m) et ap(osto)lica(m) auctoritatem eos discuteremus. Tunc nos demu(m)
secundu(m)
22.canonica(m) et ap(osto)lica(m) auctoritatem ferula excommunicationis et bandi nostri constrinximus prelibatu(m) Ermengaudu(m) comite(m) cu(m)
clericis et obtima
23.tib(us) suis. ut quicquid exinde ueraciter sentirent nobis pro amore d(e)i et ap(osto)lor(um) principis petri renuntiare satagerent. at illi professi
24.sunt uno animo uoque uoce ea que ab arnulfo ep(iscop)o audieramus uera et recta omnia esse et wadaldu(m) uiuente fruiano ep(iscop)o
25.episcopatu(m) sibimet usurpasse et ab alio metropolitano iniuste subintroductu(m) et poste[a] predictu(m) fruianu(m) a prephato wadaldo innocenter
26.occisu(m). deinceps nosmet cetusq(ue) episcopor(um) diligenter prelibatu(m) wadaldu(m) inquirendo discussimus si uera essent que ipsi contra
eu(m) obice
27.rant. at ille quia negare non potuit. se proprio ore professus est prephatu(m) episcopatu(m) uiuente fruiano pontifice sibimet subriperet
28.et ab alio metropolitano. non a diocesaneo narbonensi ordinatu(m). et seditionem se incitasse quo ipse prelibatus pontifex fruian(us) a suis
29.foret interemptus. Tunc nos deinceps hec audientes et eius uerbis magis qua(m) alior(um) testimoniis credentes cepimus p(er)quirere s(an)c(t)os canones ac
30.recitando inuenimus capitulos a s(an)c(t)o niceno concilio constitutos non debere usurpari alicui episcopatu(m) episcopo uiuente. nec ab alio metro
31.politano nisi a diocesaneo ordinari. etia(m)si talem clericus et plesb aeligerent. set huius rei fauorem secundu(m) sua(m) professionem et cano-
nic[am]
32.et apostolica(m) auctoritatem debere deponi., Nos denique obhediens preceptis canonu(m) iudicantib(us) episcopis romanis longobardis et ul
33.tramontanis. consentiente et iudicante domno ottone imp(eratore) aug(usto). iussimus benedicto archidiacono n(ost)ro et rotberto oblationario
ipsu(m) wa
34.daldu(m) deponi. qui statim nostris iussionib(us) obhediens ut mos est romanor(um) de dextera illius anulu(m) euellentis et uirga(m) pastora-
lem sup(er) caput
35.ipsius frangentes. et casulla(m) atq(ue) dalmatica(m) scindentes et ab ordine pontificatus eu(m) degradantes in terram sedere fecerunt.,
36.Post hec om(n)ia p(er)acta domno imp(eratore) iubente et ep(iscop)is romanis longobardis atq(ue) ultramontanis iudicantib(us) consentiente et adclamante
37.Ermengaudu(m) comite cu(m) clericis et obtimatib(us) qui de regione illa ibi adherant. una cu(m) senatu et militia romane longobardorum et ultra
38.montanor(um). priuilegio n(ost)re auctoritatis confirmando et corroborando arnulfo(m) prenominatu(m) ep(iscop)um in ordine pontificali
eccl(esi)ae auso
39.nensis statuimus atq(ue) sublimauimus anulu(m)q(ue) et uirga(m) pastorem ei dedimus. ligandi soluendique potestatem uice ap(osto)lor(um)
et n(ost)ra
40.ei concessimus et episcopatu(m) prephatu(m) una cu(m) precepto domni aug(ust)u(m) cu(m) om(n)ibus suis p(er)tinentiis que ad ipsa(m) sedem
p(er)tinent u(e)l p(er)tinere
41.debent illi stabiliumus. ita ut nullus homo u(e)l iudiciaria potestas in prephato ep(iscopatu) u(e)l sede aliquid contra hunc arnulfo(m)
ep(iscop)um siue suc
42.cessorib(us) suis temerario ausu contra eccl(esi)am s(an)c(t)i petri seu s(an)c(t)ae mariae in uico ausonensi sitas dirumpere inuadere subripere u(e)l
43.deonestare aut dilaniare aut aliquid p(er) uim auferre contendere u(e)l extorquere presumat. id est nec parrochias. neque fiscos.
44.[ne]que predia aut [ca]stella. neque moneta(m). neque telloneos. neque pascua[ria]. neq[ue] omni]a quicquid d[ic]i u(e)l nominari potest.
45.seu etia(m) abbatias que ad ius eccl(esi)ae pertinent. Si quis autem contra hunc nostri priuilegii roborem u(e)l contra ius supradictarum
46.ecclesiarum siue pretaxati ep(iscop)u(m) . u(e)l contra canonicos ibidem d(e)o famulantibus pro irrumpendu(m) uenerit aut in aliquo molestia(m) fecerit.
47.aut leserit. nisi resipuerit. anathematis uinculo ex auctoritate beati petri et alior(um) ap(osto)lor(um) atq(ue) ex parte n(ost)ra sciat se esse
48.excommunicatu(m) et cu(m) iuda proditore habenis igneis nodatu(m). scriptu(m) per manus petri notarii et scrin(iar)ii s(an)c(t)ae rom(anae)
eccl(esi)ae in mense madio
49.et indictione undecima. _____
50.+ Benedictus s(an)c(t)e romane eccl(esi)e archidiaconus qui deposuit guadaldum.
51.Ioh(anne)s diaconus s(an)c(t)e eccl(esi)e rom(ane) qui homo uocor. Ego notkerus s(an)c(t)e leodicensis ecl(esi)e ep(iscop)us ss.
52.Benedictus diaconus. + (crismó) BENE
53.Ioh(anne)s diaconus s(an)c(t)e eccl(esi)e rom(ane). VALETE;
54.Petrus abbas qui in sinodo q(uo)d hoc
priuilegiu(m) narrat resedi et subscripsi.
55.(crismó) ego otto d(e)i gr(ati)a roman[...]
imp(erator) aug(ustus) subs(cripsi)
56.[an]no p[ro]ntificatus d[omi]n[ic]i n[ost]ri gregorii summi pontificis et uniuersalis quinti pape [i]n sacratissima sede beati petri ap(osto)li tertio. impe-
rante d[omi]n[ic]o n[ost]ro tertio ottone a deo coronato
57.magno et pacifico imperatore anno secundo in mense madio et indictione s(upra)sc(rip)ta undecima., IOh(anne)s prefectus et comes palatii
58.atque datiuus iudex.

Fragment de la
butlla
Divina nobis.

BUTLLES DEL MONESTIR DE SANT CUGAT

Butlla de Silvestre II

Data i llengua: 1002, llatí.

Ubicació: Arxiu de la Corona d'Aragó.

Numeració: JL 3927.

Dimensions: 74 cm x 94 cm.

Material: Papir de color grisós en mal estat. Falta la part superior i està mutilat en diversos llocs. Conserva el segell o butlla. Només transcrivim 13 línies, que són les que des de la restauració del 1926 al Vaticà s'han pogut llegir. La transcripció interpretativa de la butlla sencera que publicà Josep Rius l'any 1946 era a partir d'una còpia en el *Llibre dels privilegis del monestir de Sant Cugat*.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Text de les darreres 13 línies. Tinta marró molt clara, il·legible en molts fragments.

Tipus de lletra: Minúscula carolina. Escripció capital en el *BENE VALETE*. Signat pel mateix Silvestre II amb notes taquigràfiques. A la part final del text, en escriptura carolina, hi ha el document original de la confirmació de la butlla amb les noves donacions concedit a Sant Cugat pels comtes de Barcelona Ramon Borrell i Ermessenda el 29 de març de 1929 i les suscripcions confirmatòries autògrafes de tres comtes més. Aquesta és la transcripció d'aquesta part: "+ Berengarius comes. Reimundus comes. S + Raimundi comes", que corresponen a Berenguer Ramon I, Ramon Berenguer I i Ramon Berenguer II.

Ornaments: butlla al final del document.

Contingut: El papa Silvestre II confirma a l'abat Odó la possessió del monestir de sant Cugat.

Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p 54-55. i l'òm. VIII.

MILLARES, A., *Op. cit.* p 193-224.

RIUS, J. *Cartulario de Sant Cugat de Vallés*. Volum II, pag. 30-33. Barcelona 1946.

Transcripció:

33.regend[u(m)] et dispensandu(m), Ita ut nullus umqu[am] r[e]g[um] nu[llus] epis[copor]um nullusque hominu(m) in quolib(et) ordine et [minis-
terio constitutus]

34.audeat moleste causas eiusdem mon(aster)ii [i]ncu(m)bere. nec homin[es] ill[or]um p(er) ulla(m) causa(m) distringere. et hec om(n)ia ut supra
simus to[ta] in perpetuum]

35.p(er)sistant. statuentes ap(osto)lica censur[a] sub diuini iud[icij] operatione, et anathematis interdictione. ut nulli u(m)qua(m) nostroru(m) suc-
cessor(um)

36.pontificum presu[man]t aliquid uim aut inuasionem in reb[us] [i]ps[is] mon(aster)ii facere. Post uero obitu(m) abbatis nemo ibi abbatem constitui

37.[at nisi] q[ui]em consensu[us] [et] co[m]mun[is] uoluntas fra[tr]u[m] ex ipsa congregatione aelegerit. secundum d(eu)m et s(an)c(t)i bene[dicti] re]

38.gula[m] si ibi dignus [in]ue[n]t[us] fuerit. null[um] que pre[m]iu[m] siue donum] pro consecratione illius aliquis acciperat [conten]dat et si [eum]

39.gr[at]is ep[iscop]o ordinare noluerit. ad cui(us) diocesim ipse p(er)tinet locus u(e)l a nostra romana matre eccl(es)ia u(e)l a quocu(m)que uenerit
ep[iscop]o.

40.p[er] [nost]ram auctoritatem libere ordinetur, Si quis [autem] q(uo)d non optamus nefario ausu presumpserit. hec que a nobis

41.ad [hon]orificentiam d(omi)ni nostri ie(s)u chr(ist)i pro stabilit[ate] ia(m) dicti mon(aster)ii statuta sunt. transgredi. sciat se anathematis innoda-
tu(m).

42.[et cum] diabolo et om(n)ib(us) impiis aetern[i] in]cendii atrociss(imo) suppl[icio] de]putatu(m), At u(er)o qui pio intuitu cust[us] et obseruator
extiterit.

43.om[ni]moda benedictionis gratia omniumque peccator(um) suor(um) absolutionem. et celestis uite beatitudinem. cu(m) s(an)c(t)is

44.et aelectis a misericordiss(imo) d(omi)no d(e)o nostro consequi mere[atu]r [in] secula seculor(um), scriptum per manus petri notarii. et scri(n)iar]ii

45.s(an)c[te] romane eccl(es)ie in m[en]se december. indictione s[upra]s[crip]ta prima

(crismó) BE NE Sil-ues-ter Ger-ber-tus

VA LE TE ro-ma-nus e-pis-co-pus ss

Notes: 1. *Brutails permanenda* 2. o = a(m)

Traducció de Pere Puig i Ustrell del text íntegre*:

Silvestre, bisbe, servent dels servents de Déu, al fill estimat Odó, religiós i abat del venerable monestir de Sant Cugat màrtir, fundat al comtat de Barcelona, al lloc anomenat Octavià, i, per tu, als teus successors abats del mateix venerable monestir, perpètuament.

Com que cal concedir allò que se sap que respon a desigs raonables, l'autoritat del nostre càrrec apostòlic no ha de rebutjar de cap manera de concedir els privilegis que escauen a fi de reforçar la devoció dels fidels. Així, doncs, la teva excel·lència i la teva lloable mansuetud ens ha demanat que amb la nostra autoritat apostòlica, mitjançant aquest privilegi, et concedíssim i confirméssim a tu i als teus successors, per sempre, l'esmentat monestir amb totes les seves adjacències i pertinences, amb els seus límits i termes.

Per això, accedint als teus pietosos desigs, per la nostra autoritat apostòlica decretem que aquest mateix monestir de Sant Cugat màrtir, juntament amb totes les seves pertinences, des d'ara i fins a la fi dels temps no se sotmeti a cap altra jurisdicció, sinó la teva i dels teus successors, per sempre. Confirmem, doncs, a tu i als teus successors el monestir esmentat amb els seus termes i adjacències i amb tot el que es relaciona més endavant, és a dir: l'alou que hi ha al voltant del monestir, que limita per la banda de llevant amb els termes i entre els termes de Cerdanyola; per la banda de migdia afronta amb la serra anomenada Collcerola i els Agudells, i amb l'alou del monestir de Sant Pere de les Puelles i els termes d'Aiguallonga; per la banda de ponent afronta semblantment amb els termes i entre els termes d'Aiguallonga i del castell de Rubí; i per la banda de tramuntana afronta amb els termes i entre els termes de Terrassa i del castell de Rubí. I a la vila que anomenen Milans, la cel·la de Sant Feliu amb els seus termes i adjacències, i l'alou de Boígues, que fou d'Antoni, fill d'El-lemar, que tu mateix donares al dit monestir per carta de donació.

I en un altre lloc, dins el terme del castell d'Eramprunyà, l'església de Santa Maria i de Sant Pere amb el puig anomenat Castelldefels, amb els seus termes i adjacències; l'alou de Gavà i el de Sales, i l'alou que posseïx des de Montpedrós fins al mar i fins al riu Llobregat, amb els seus termes i adjacències; i dins el terme del castell de Cervelló, la cel·la de Santa Creu i de Sant Silvestre, amb els seus termes i adjacències, i tot juntament amb altres aous situats dins els termes esmentats.

I dins els termes del castell de Subirats, la cel·la de Santa Maria i de Sant Joan que anomenen Monistrol, amb els seus termes i adjacències. L'alou que anomenen Espiells amb els seus termes i adjacències, el castell de Masquefa amb els seus termes i adjacències i l'església de Sant Pere fundada en aquest lloc, amb els delmes, les primícies i les oblacions dels fidels, i l'alou anomenat Castellet, que està situat dins els termes de l'esmentat castell de Masquefa i de Piera, amb els seus termes i adjacències, i la cel·la de Santa Maria, juntament amb les fonts que hi ha dins els termes de Piera i de Claramunt, amb els seus termes i adjacències.

I dins els termes del castell d'Olèrdola, a les Torresbesses, l'alou que fou de Bonfill i de Provisi; l'alou d'Avinyó, que fou de Màger; l'alou de Magrinyà, que fou de Pedrer, del jutge Teudiscle i de Baió; l'alou que anomenen Viladellops, que fou del jutge Teudiscle, amb els seus termes i adjacències; i l'alou que fou del levita Sunifred. I dins el terme del castell de Sant Esteve, la cel·la de Sant Esteve amb els seus termes i adjacències, i la cel·la de Santa Oliva amb els seus termes i adjacències: de llargada, des de la vila de Domenys fins al mar, junt amb els estanys, i d'amplada des de la Guàrdia de Banyeres fins a la vila de Tomoví. I dins els termes del castell de Font-rubí, de Montagut, de Pinyana i de Querol, l'alou que hi donà Anulf. I dins el terme de Castellví l'alou que hi donaren Aeci i Druda, dona.

I a la muntanya d'Olorda i dins els seus termes, la torre amb l'alou que hi donà Bonfill. A Duïsmè, a Micià i dins els murs de la ciutat de Barcelona les cases amb corts, horts, hortals i tot el que consta que l'esmentat monestir posseïx dins el territori d'aquesta ciutat. L'alou de Toudell amb els seus termes i adjacències, i l'església de Sant Llorenç amb la de Sant Esteve, que són fundades a la muntanya anomenada de Sant Llorenç, amb tot allò que consta que posseïxen. La cel·la de Sant Feliu, que és a Valrà, amb els seus termes i adjacències i tot el que el mateix monestir té dins els termes de Terrassa i de Castellar, a Arraona, a Barberà, a Palau Ozid i dins dels seus termes, a Canalilles i a la vila de Mogoda i dins els seus termes, a Palau-Solità i dins els seus termes, a Caldes i dins els seus termes, a Palaudàries i dins els seus termes, a Lliçà de Munt i a Lliçà de Vall, a la parròquia de Parets i dins els seus termes, a Mollet i dins els seus termes, a Gallecs i dins els seus termes. L'alou de Plegamans amb els seus termes i adjacències, tal com Bonfill el donà en aquest lloc, i l'alou de Reixac amb els seus termes i adjacències, tal com el comte Borrell el donà en aquest lloc, i l'alou que el dit monestir té a Badalona i dins els seus termes, a Palomar i dins els seus termes, a Horta i dins els seus termes, vora el Ripoll i a Palou i dins els seus termes, a Valldarió i dins els seus termes, a la vila de Granollers i dins els seus termes, a Llerona i dins els seus termes, a Corró d'Amunt i a Corró d'Avall i dins els seus termes, a Marata i dins els seus termes, i a Samalús i a Cànoves i dins els seus termes.

I les cel·les de Sant Genís, de Sant Martí i de Sant Feliu, que són a la Cot, amb els seus termes i adjacències, la vila que anomenen Rifà amb els seus termes i adjacències, i la vila Vidamenya que anomenen Palau amb els seus termes i adjacències i amb les esglésies de Sant Esteve i de Santa Maria que hi són fundades, amb els delmes, les primícies i les oblacions que pertanyen a aquestes esglésies. I el vilar anomenat Todebert amb els seus termes i adjacències, la cel·la de Sant Genís i de Santa Eulàlia que anomenen Monestir o Tapioles, amb els seus termes i adjacències, Vallgorguina amb els seus termes i adjacències, i Olzinelles amb els seus termes i adjacències.

I al comtat de Manresa, el castell de Clariana amb l'església de Santa Maria que hi ha allí, amb els seus termes i adjacències i amb els seus delmes i primícies, i la cel·la de Santa Maria que és vora Igualada amb els seus termes i adjacències, i la cel·la de Sant Feliu que és vora Castellolí. I al comtat d'Osona, tots els aous que l'esmentat monestir consta que hi té, amb els seus termes i adjacències. I al comtat de Girona, l'alou que fou de l'abat Landeric, situat a Terri.

Els delmes, les primícies i les oblacions de les esglésies citades, el monestir esmentat, els llocs i els aous amb totes llurs afrontacions, límits, termes, adjacències i pertinences, tot allò que avui el monestir posseïx dins els comtats esmentats a sobre i que, amb l'ajuda de Déu, adquirirà des de la present indicció primera, el monestir mateix, les viles, els aous, els delmes i les primícies que ha tingut des de fa temps, i les esglésies amb totes llurs pertinences, tal com es pot llegir a sobre, perpètuament per la relació d'aquest privilegi establiment que ha de ser tingut per tu i pels teus successors, i per vosaltres regit i administrat amb temor de Déu, de manera que mai cap rei, cap bisbe ni cap home de qualsevol estament o investit de qualsevol càrrec no gosi interferir de manera molesta en les causes d'aquest monestir, ni perseguir llurs homes per cap causa.

I que tot això, tal com ho hem manat més amunt, resti així per sempre, i decretem per la censura apostòlica, sota l'acció del judici diví i la interdicció de l'anatema, que mai cap dels pontífexs successors nostres no intenti fer cap violència ni invasió contra les coses d'aquest monestir.

D'altra banda, després de la mort de l'abat ningú no podrà imposar en aquest monestir cap abat, sinó aquell que el consentiment i la voluntat comuna dels germans escolleixin d'entre la mateixa comunitat, tal com Déu i la regla de sant Benet ho disposen, si s'hi trobés algú que en fos digne, i que ningú no intenti acceptar cap compensació ni obsequi per la seva consagració. I si no volgués ordenar-lo gratuïtament el bisbe de la diòcesi a la qual pertany aquest lloc, que sigui ordenat lliurement per la nostra mare Església romana o per qualsevol altre bisbe delegat per la nostra autoritat.

Tanmateix, si algú, cosa que no desitgem, amb nefasta gosadia pretenia transgredir això que hem establert en honor de nostre Senyor Jesucrist per a l'estabilitat d'aquest monestir, que es consideri lligat pel vincle de l'anatema i digne del terrible suplici del foc etern amb el diable i amb tots els impius. Però aquell qui amb visió pietosa sigui guardià i complidor de tot això, que mereixi aconseguir tota la gràcia de la benedicció, l'absolució de tots els seus pecats i la felicitat de la vida del cel junt amb els sants i els escollits per Déu nostre Senyor misericordiosíssim, pels segles dels segles.

Escrit per mà de Pere, notari i escrivani de la santa Església de Roma, el mes de desembre de l'esmentada indicció primera.

(Crismó). Salut a vosaltres. Silvestre Gerbert, bisbe de Roma.

Comentari de la traducció

En general, hem tingut a la vista la traducció publicada per Joan Bellés i Sallent al volum XVIII de Catalunya romànica (Barcelona, 1991, p. 161), perquè és una bona versió àmpliament accessible i perquè no tindria sentit, en tractar-se d'un text documental de base formulària, oferir-ne una de altra de molt diferent, amb variants retòriques que només complicarien la comprensió del text. D'antuvi vàrem considerar la possibilitat de reproduir aquesta versió de Joan Bellés, amb el permís corresponent del seu autor, però, un cop confrontada amb la nostra versió, hem considerat que podem aportar alguna cosa més que alguns canvis d'expressió, especialment en referència a la grafia dels antropònims, la identificació d'alguns topònims, un parell d'oblits i alguna interpretació lleugerament diferent. Concretarem aquestes nostres aportacions per tal que, igual que el text original, també la traducció tingui la garantia d'una tradició crítica rigorosa.

Hem distribuït el text en paràgrafs que es corresponen amb les diferents clàusules diplomàtiques i amb les zones geogràfiques en què apareixen distribuïdes les possessions del monestir. Per a la traducció dels antropònims hem seguit els criteris i les opcions del treball més recent que s'ha fet en aquest aspecte, a cura de Núria Aramon i Stein i Anscari M. Mundó, al volum IV de Catalunya carolíngia. Els comtats d'Osona i Manresa, obra de Ramon Ordeig i Mata publicada per l'Institut d'Estudis Catalans el 1999 (vegeu a p. 53-56 els criteris establerts pel doctor Mundó en el capítol introductori "Nota sobre la grafia dels noms propis"). Val a dir, com adverteixen els autors esmentats, que la recerca sobre la grafia catalana dels antropònims, contemporània dels documents o amb tradició posterior, és una tasca difícil i llarga, que encara pot ser perfeccionada en alguns casos amb nous estudis.

Pel que fa als topònims, hem procurat traduir-los tots, malgrat que alguns no s'han conservat i no en coneixem la tradició. La traducció segueix literalment el text original i, per tant, no hi hem afegit cap aclariment sobre la identificació de topònims ambigus o la localització dels llocs menors. Com que no és objectiu del present treball la recerca històrica sobre el contingut de la butlla, remetem als índexs del cartoral de Sant Cugat publicats pel Ministeri de Cultura el 1981, que identifiquen i localitzen la gran majoria de topònims i noms d'institucions religioses que apareixen en el cartoral. A partir d'aquests índexs i d'algunes recerques paral·leles, aportem una sèrie de topònims diferents, com hem dit, dels que dona la traducció de Joan Bellés. En alguns casos pot semblar que la traducció de Joan Bellés intenta reflectir una forma antiga dels topònims, però pensem que cal adoptar les versions modernes dels que s'han conservat. Així, traduïm el topònim "Bodigari" per "Boïgues", a partir de la forma "Budigas" que també transmet la tradició del document (vegeu la nota 13 de l'aparat crític). Podem confirmar la nostra traducció del passatge "l'alou de Gavà i el de Sales" sobre la base d'una profunda recerca per a la identificació d'aquests llocs; bandegem, per tant, la traducció "l'alou de Gaia o de Sales" que aporta Joan Bellés. El topònim "Apiària" correspon a Piera, i no pas a Abrera. "Domenys" tradueix "Domenio", però no pas el nom "Domabuis" que apareix poc després i que potser correspon a Tomoví (terme d'Albinyana), interpretació dels índexs del cartoral que admetem a manca d'una recerca d'altres testimonis. Coneixem bé el topònim "Toldello", que correspon a Toudell (terme de Terrassa), i cal desestimar la versió "Toldul", que no entenem gaire. No podem garantir lingüísticament la nostra versió "Palau Ozid" per a "Palatio Avuzidi", topònim que apareix a molts documents amb variants gràfiques nombroses, però advertim que la tradició més sòlida identifica aquest lloc amb Ripollet, i no pas amb Parets. Creiem que "a Canalilles i a la vila de Mogoda" és una millor traducció de "in Canalillas et in villa Mogoda" que no pas "a Canals i a la Mogoda" (amb l'oblit de "villa", que manca a l'edició del cartoral). Entre l'esment de Parets i el de Gallecs, hi afegim Mollet, oblidat a la traducció que confrontem. "Rivo Pullo", com demostra la nombrosa documentació contemporània, es refereix al riu Ripoll, i no pas a Ripollet. "Palatiolo" tradueix el topònim català "Palou", lloc del terme de Granollers ben identificat a la documentació de Sant Cugat, i no pas "Palau". Admetem Valldarió (terme de la Roca del Vallès) per "valle de Ariolpho", Vallgorguina per a "valle Gregoria" i Olzinelles per a "vallem Ildefredi". Entre Valldarió i Llerona, cal suplir l'oblit de "i a la vila de Granollers" a la traducció que confrontem. "Meserata" és Marata, i no pas "Navata". No veiem cap problema per traduir "Cute" per "Cot", antic nom referit a una mena de pedra o roca i conservat en diferents topònims catalans; en aquest cas és aplicat a Sant Miquel del Fai, on "Fai" és el nom que té un significat semblant (penya-segat) i que s'ha conservat fins a l'actualitat. Finalment, admetem el topònim "Terri" per a traduir "Exterria" amb reserves, tal com ho fan els índexs del cartoral, però bandegem "Esterri", que no correspon a l'àmbit geogràfic afectat ni a la tradició de les possessions santcugatenques.

Nota: * publicada al llibre: *La butlla de Silvestre II al monestir de Sant Cugat. Commemoració del Mil·lenari (1002-2002)*. Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, 2002, p. 87-94.

Butlla de Joan XVIII

Data i llengua: novembre del 1007. Llatí.

Ubicació: Arxiu de la Corona d'Aragó.

Numeració: JL 3956.

Dimensions: 71 cm x 143 cm.

Material: Papir de color grogós gruixut i aspre al tacte. Està format per set trossos. Falta l'inici. La butlla s'ha perdut.

Format: Rotlle. Recto escrit en sentit transversal. Espai interlineal de 3 cm. Text d'11 línies. Tinta marró.

Tipus de lletra: Curial nova.

Ornaments: Creu al final del document.

Contingut: El papa Joan XVIII, successor de Silvestre II, confirma l'anterior butlla a Otó, bisbe de Girona i a la vegada abat de Sant Cugat.

Bibliografia: KEHR, P. *Op cit.* p 55-56.

MILLARES, A., *Op. cit.* p.

Transcripció:

1. audeat moleste causis eiusdem mon(aster)ii incu(m)bere. nec homines illoru(m) per ulla(m) causa(m) distringere. et hec om(n)ia ut supra iussimus ita in p(er)petuum persistant
2. statuentes ap(osto)lic(a) censura. sub diuini i[udicii o]bstestatione. et anathematis interdictione ut nulli u(m)qua(m) n(ost)roru(m) successoru(m) pontificu(m) presumat. aliquit
3. uim. aut inuasionem in rebus ipsius mon(aster)ii facere. post uero obitum abbatis nemo ibidem abbatem constituat. nisi quem consensus et co(m)munis uoluntas fratrum ex ipsa congregatione elegerit. secundu(m) d(eu)m. et s(an)c(t)i benedicti regula(m). si ibi dignus inuentus fuerit., nullumque
5. premiu(m) siue donu(m) pro consecratione illius aliquis accipere contendant. et si eu(m) gratis ep(iscopu)s ordinare noluerit ad cuius diocesu(m) ipse pertinet locus. u(e)l a n(ost)ra rom(ana) matrae eccl(esi)a u(e)l a cocu(m)q(ue) uenerit uenerit ep(iscop)o. per n(ost)ram auctoritatem. libere ordinetur. Si quis autem q(uo)d
7. non obtamus nefario ausu presu(m)serit. hec que a nobis ad onorificentia(m) d(omi)ni n(ost)ri ie(s)u chr(ist)i. pro stabilitate ia(m) dicti mon(aster)ii statuta sunt transgredi.
8. sciat se anathematis uinculo innodatu(m). et cu(m) diabolo. et om(n)ib(us) impiis aeterni incendii atrocissimo supplicio deputatu(m)., At uero qui
9. intuitu custos et obseruator extiterit omnimodam benedictionem gra(tia)m omniu(m)que peccatoru(m) absolutionem(m) et celestis uite beatitu
10. dinem cu(m) s(an)c(t)is et electis a misericordissimo d(omi)no d(e)o n(ost)ro co[ns]equi mereatur in secula seculorum. scriptu(m) per manu(m)
11. notarii regionarii. et scrin(iar)ii. s(an)c(t)ae rom(anae) eccl(esi)ae in mense nobember et indictione s(upra)sc(ripta) sexta _____

+ BENE
VALETE

AGRAÏENTS

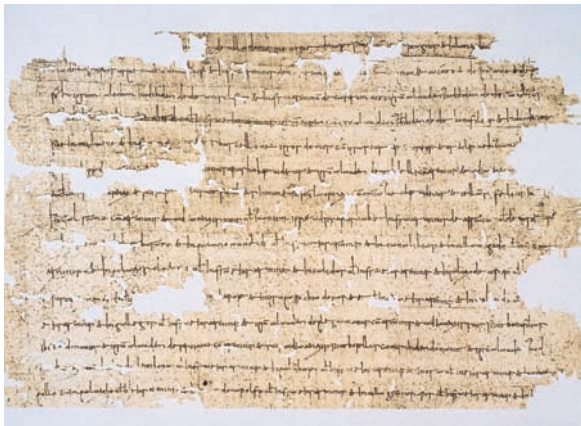
Volem agrair el suport que hem rebut de Miquel dels Sants i Gros. També volem agrair a Benigne Marquès, Jaume Julià, Marc Sureda, i Joan Villar per haver-nos facilitat fotografiar gratuïtament les butlles de les que en són responsables.

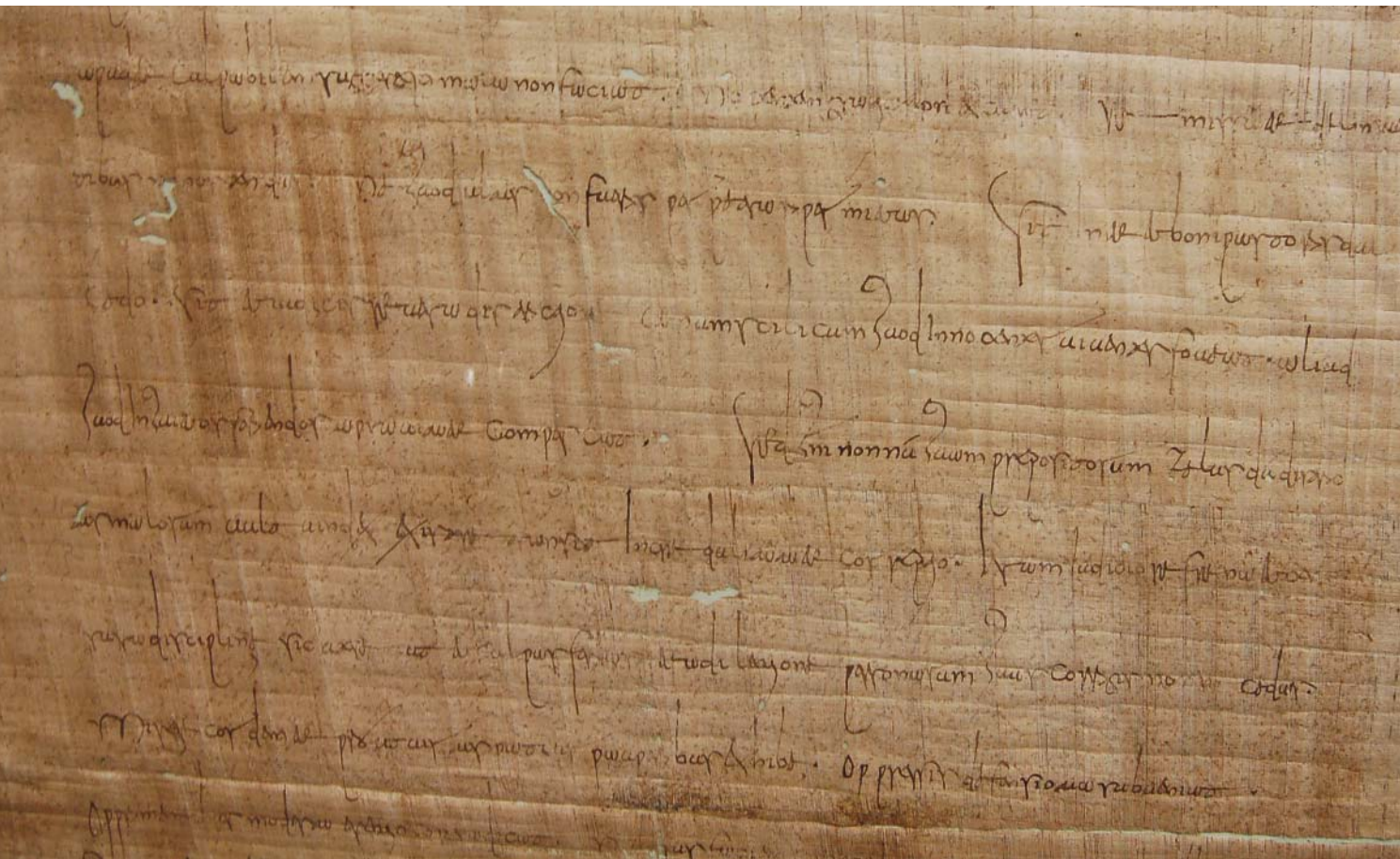
Arxiu Episcopal de Vic. D'esquerra a dreta: butlla de Joan XIII, *Dilectioni et fraternitati*; butlla de Joan XIII, *Si pastores ovium* i butlla de Joan XIII, *Agnouimus qualiter*.

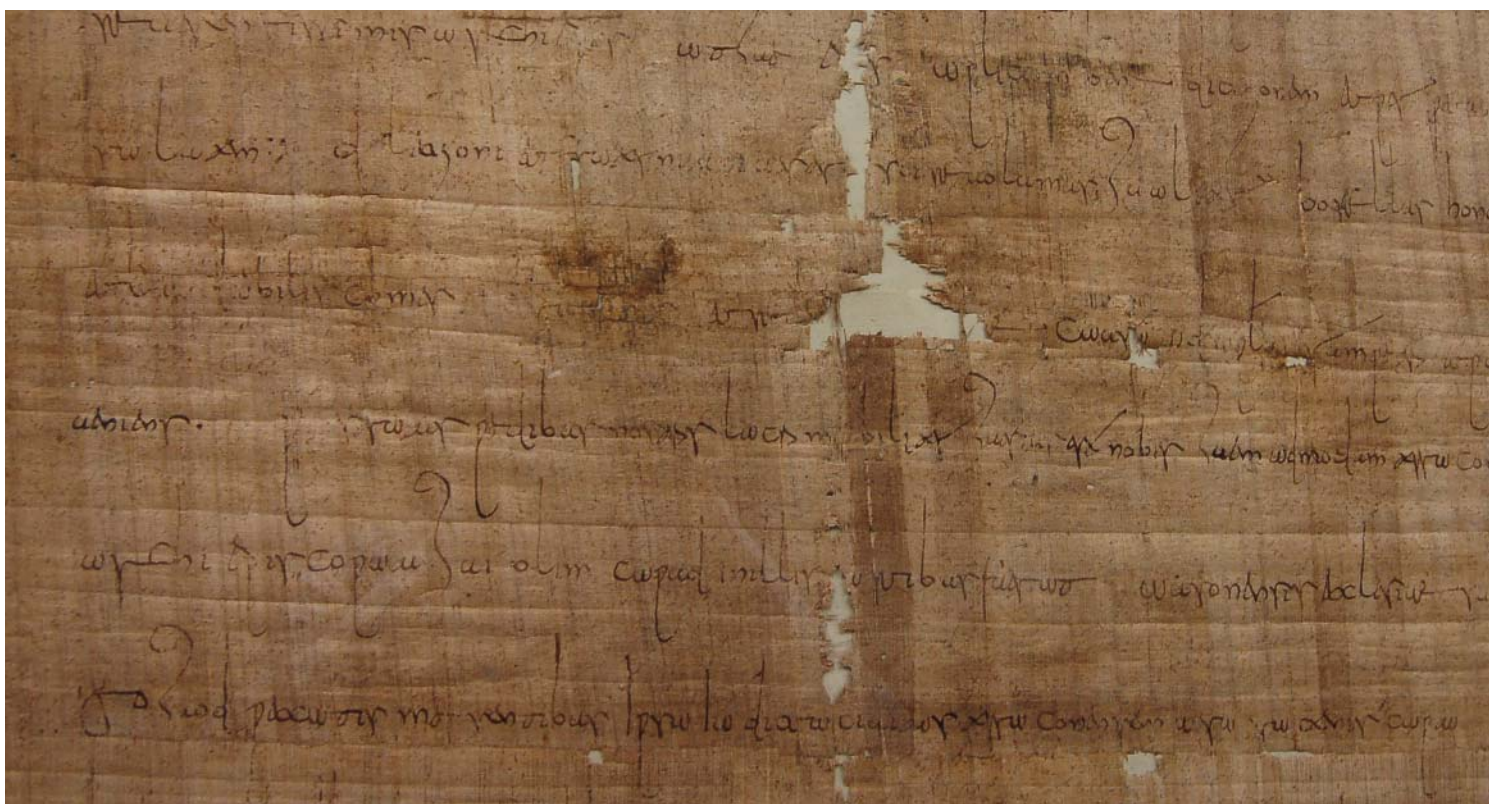
Butlla de Silvestre II.
Arxiu Episcopal de la Seu d'Urgell.

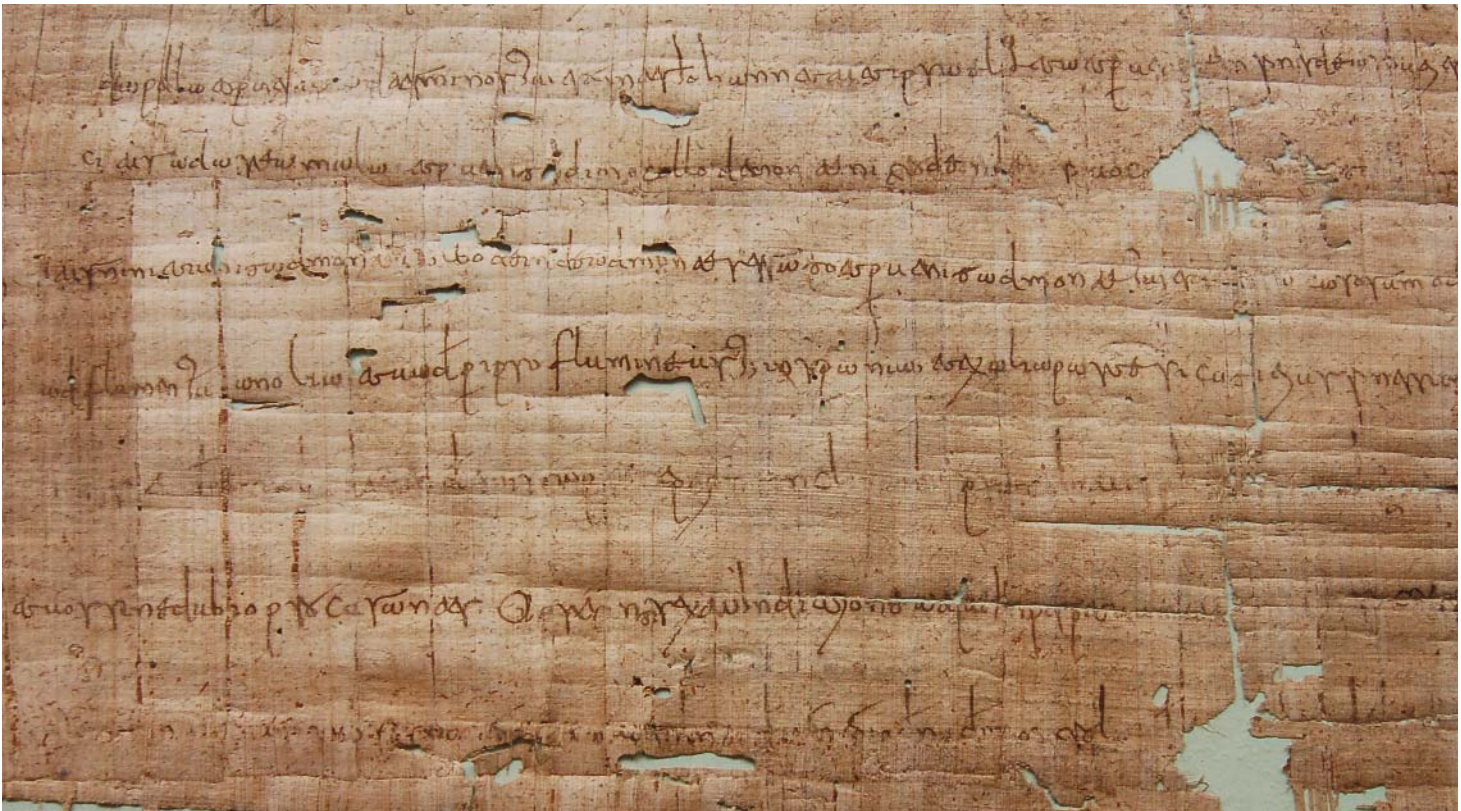

Butlla de Joan XVIII.
Ministerio de Cultura. Arxiu de la Corona d'Aragó.
Barcelona.

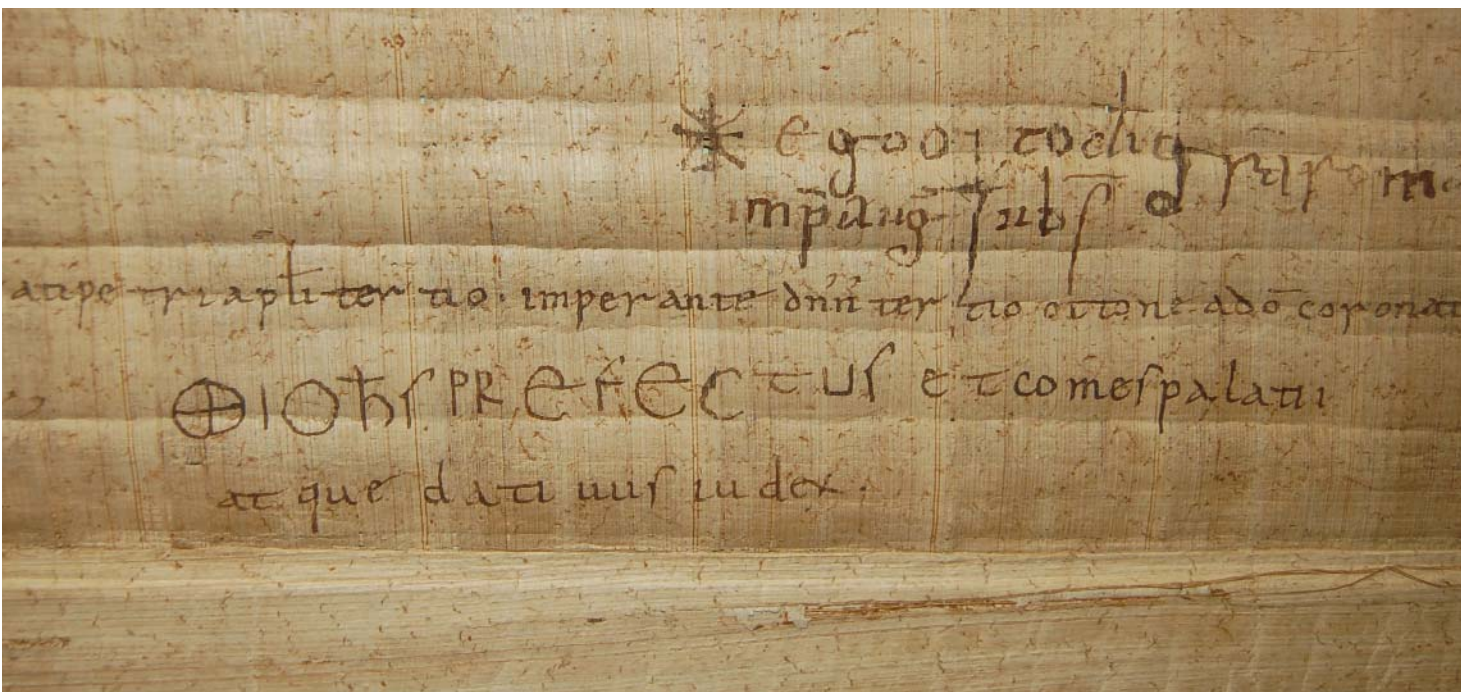

Fragment de la butlla de Joan XIII, Si pastores ovium de l' Arxiu Episcopal de Vic.

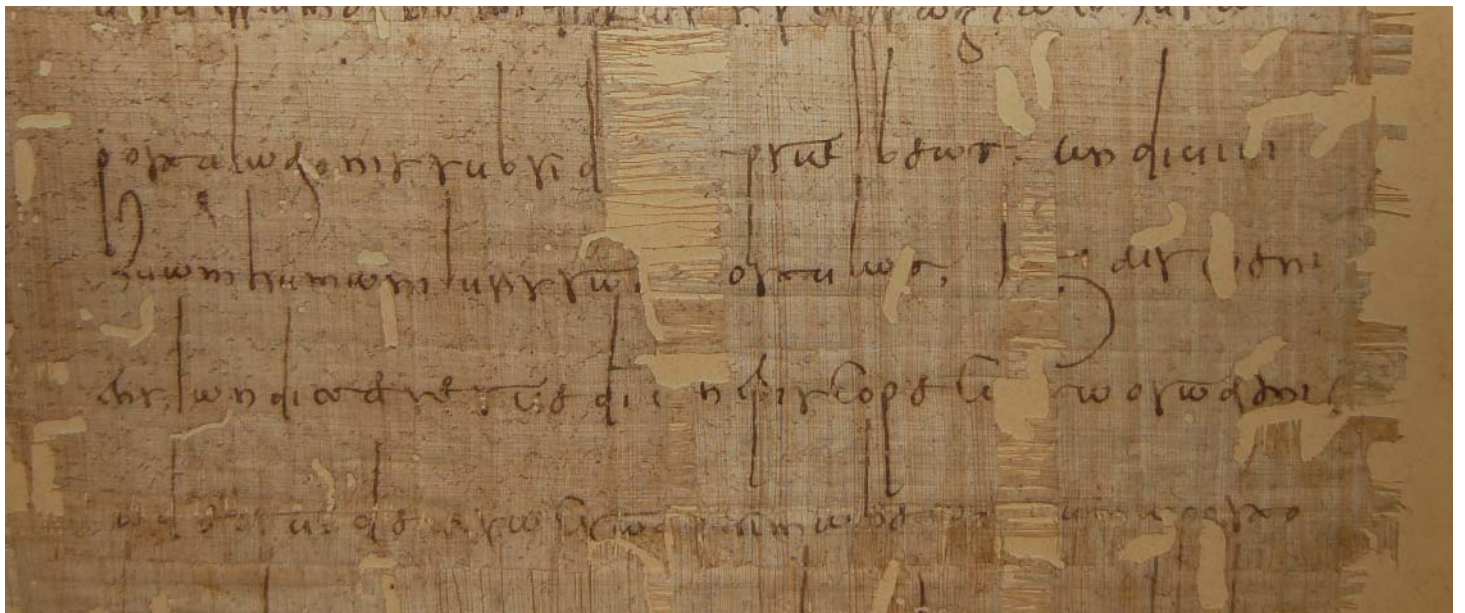
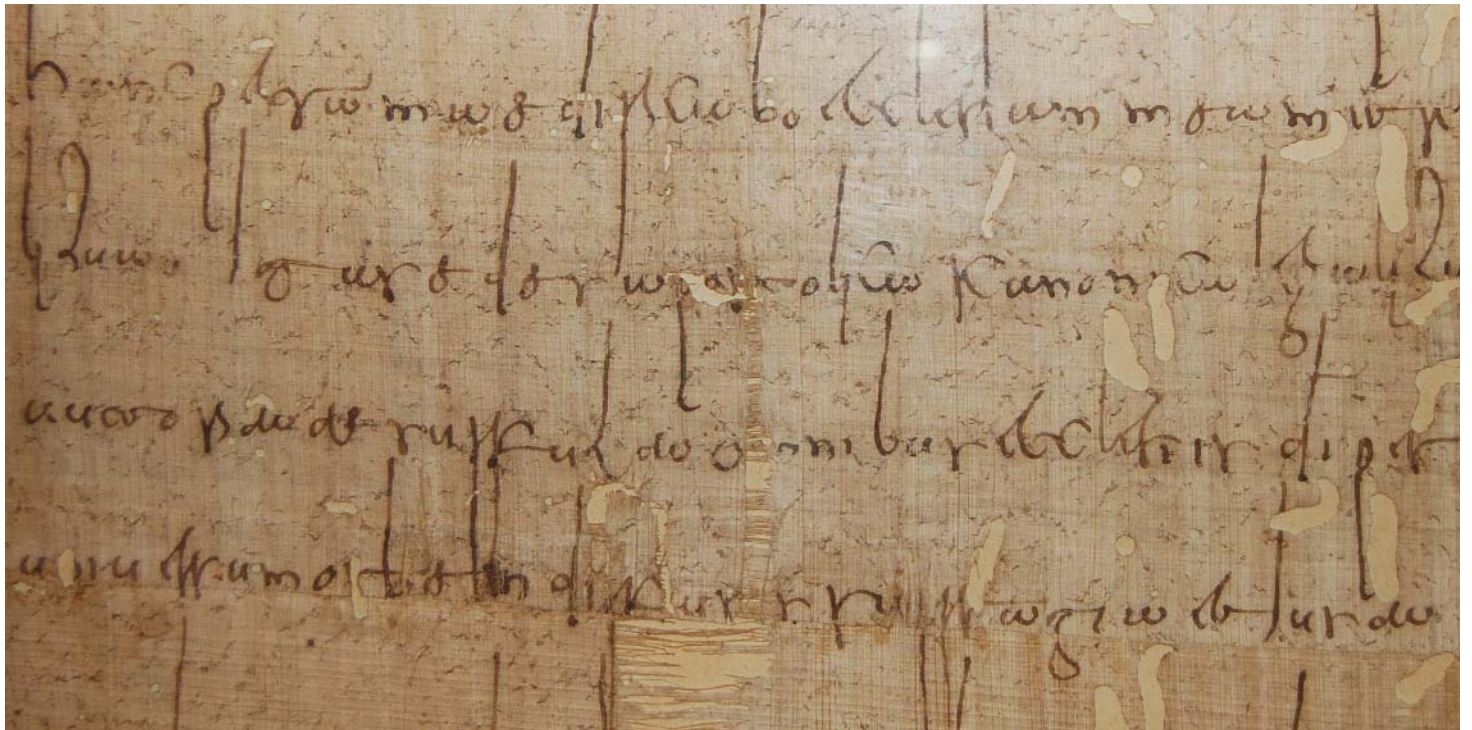

Fragment de lab utlla de Gregori V, *Divina nobis*, de l'Arxiu Episcopal de Vic.

Fragment de la butlla de Joan XIII, *Si pastores ovium* de l' Arxiu Episcopal de Vic.

Fragments de la butlla del papa Romà de l'Arxiu Capitular de Girona.

Si voleu fotografies de les butlles en alta resolució envieu un mail a auriga@ccc.cat